

SIYASAL PARTİ KONGRELERİNİN YARGISAL DENETİMİ

Ahmet İYİMAYA*

GİRİŞ

Siyasal partiler, seçim yoluyla yürütme ve yasama iktidarını elde etme amacına yönelik demokratik kuruluşlardır. Siyaset kurumunun özünü ve omurgasını, siyasal partiler oluşturur. Devleti dönüştürme ve iyi yönetim projesi, örgütlenme kollektif özgürlüğünün tepe noktasını oluşturan siyasal partilerin doğal misyonudur.

Siyasal parti sisteminin gereği gibi işlemediği, kurumsallaşmadığı yapılarda *“demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler, iyi yönetim”* gibi değerlerin yaşam gerçeğine dönüşmeleri imkansızdır.

Nihayet insan aklının, giderek uygarlığın ürünü olan herhangi bir sistemin veya siyasal partiler sisteminin *“işlerliği/kurumsallaşması”* sorunu, yalnızca siyaset kurumunun sorunu değildir. Bilakis bu sorunlar, *“toplumun, bireyin”* ve daha fazlası *“yargı”*nın ortak sorunudur. Bozulmaya ve yozlaşmaya karşı *“toplumsal refleksler”*in harekete geçmediği ve hukukun tanımladığı *“yaptırımlar”*ın esirgendiği bir yapıda *“erdem ve gelişme”*, hayallerin dahi gündemine giremez.

Siyaset kurumu ve siyasal partiler sistemi, bir *“çürüme”* içindedir. Yozlaşma ve çürüme, tek sebebe ve tek sorumluya indirgenemez. Kuşkusuz bu sorun, ciltlerce eserleri dolduracak yoğunlukta sosyoloji, siyaset bilimi ve benzeri dalların ana konularını oluşturur.

* Avukat. Ankara Barosu, TBMM Anayasa Komisyonu önceki başkanı.

Biz bu incelememizde “siyasal parti sistemindeki çürüme”nin hem kısmen bir “nedeni”, hem de “göstergesi” olarak “siyasal parti kongrelerinin yargısal denetimini” ele alacağız.

Siyasal partiler hukuku ve özellikle kongre hukuku, Türk hukuk öğretisinin ilgi alanı dışında kalmıştır.¹ Hukuku üreten temel dinamikler olarak siyasal partilerimizden herhangi birisi, “partilerin iç hukuku” noktasında bilimsel araştırma yaptırmak ve yayınlamak gibi “doğal görevlerinin” ayırında olmamıştır.²

Siyasal partiler hukukunun pozitif kaynağı olarak bu alanı düzenleyen “yasal çatı”da, bu incelemede ortaya konacağı gibi siyaset kurumunu hukuktan ve hukuki denetimden uzak tutacak “boşluk, çatışma ve keyfilikler”le doludur. Bu alanın genellikle ara rejimlerde reforma tabi tutulması ve olağan dönemlerde uzlaşma temelinde bir “siyaset hukuku kodu”nun çıkarılmamış olması gerçeği, anlamlıdır.³

Siyasal partiler hukukunun korporatif hukuka yaptığı atfın yol açtığı hukuki sonuçlar (SPK m. 121, 29/1), tamamen Türk yargısını ilgilendirmektedir. Dernekler Kanunu’nun ve Türk Medeni Kanunu’nun bu alanda uygulama sınırları konusunda Türk yargısı, üzerine düşeni

¹ Siyasal partilerin Anayasa hukuku açısı konusunda Türk öğretisi, hayli zengin kaynaklara sahiptir: Payashoğlu, Arif T., Prof. Dr., *Siyasi Partiler*, Ank. 1952; Teziç, Erdoğan, Prof. Dr., *Yüz Soruda Siyasal Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi)*. İst. 1976; Özbudun, Ergün, Prof. Dr., *Siyasal Partiler*, Ank. 1979. Aynı müellif, *Parti Disiplini*, Ank. 1968; Perinçek, Doğu, *Anayasa ve Partiler Rejimi*, İst. 1985; Sağlam, Fazıl, Prof. Dr., *Siyasal Partiler Hukukunun Güncel Sorunları*, İst. 1999; Öden, Merih, Prof. Dr., *Türk Anayasa Hukukunda Siyasal Partilerin Anayasaya Aykırı Eylemleri Nedeniyle Kapatılmaları*, Ank. 2003; Yanık, Murat, *Parti İçi Demokrasi*, İst. 2002; Tuncay, Suavi, Dr., *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Ank. 1996; Durmuş, Arzu, Dr., *Siyasi Partilerin Kapatılması...* İst. 2001. *Anayasa ve Siyasal Partilerin Kapatılması...* Siyasal partilerin iç-hukuku, işleyişi, hukuki sorunları, kurumsal yasanın atfıyla (SPK m. 121, 29) bir medeni hukuftur. Ancak Anayasa ile bağlı olan ve bu bağlamda anlam yüklemesine uğrayan bir medeni hukuk (AY m. 68, 69)... Siyasal Partiler Hukuku’nun bu dalı, akademik fukaralığın yaşandığı bir daldır. Değindiğimiz anlam yüklenmesi (AY m. 68-69), siyasi partiler hukukunu dernekler hukukundan daha farklı kılmaktadır. Bu alanda ciddi ve uygulamayı etkileyen bir boşluk vardır.

² Bu alanda siyasal partilerin, bilim kuruluşları (üniversite ve diğerleri) ile temasa geçerek boşluğu hukuk ekseninde dolduracak ve farklılıklarla zenginleştirecek bir çaba göstermeleri gerekir. Siyaset piyasasında görünme amacı dışında bir işlevi olmayan ve kimi partilerce düzenlenen konuya ilişkin sempozyumlar, -kaliteleri bir yana- esere dönüşmeyen “sözler” (hitabet) olarak “buharlaşmak” tadır.

³ İçinde bu makalenin de yer alacağı kimi incelemelerimi, yakın gelecekte “Siyaset Hukuku Sorunları” adıyla yayınlamayı düşünmekteyim.

yapmamış, yapamamıştır. Bu alanda “siyaset kurumunu ve parti dinamiğini” “hukuki zemine çekecek”, yozlaşmayı önleyecek, içtihat temelinde istikrarı sağlayacak bir hukuk inşası, başta Yüksek Yargıtay’ımız olmak üzere yargı erkinin şimdilik uykuya metruk normatif görevi olarak açık durmaktadır. Türk yargısının –adeta– yargısal denetimden kaçışı ile yaratılan ve siyaset kurumunun memnuniyetle karşıladığı “denetimsiz ve dokunulamaz siyasal parti alanı”, çürümenin temel göstergesi ve klastikleşecek kürsü örneği olarak ortadadır.

Sorun, kendi hukuki yapısında ortaya konmuş ve henüz Türk yargısına yansımamış olmakla birlikte, 2004 Anayasa değişikliği (m. 90) ile iç etki doğuran İHAS (m. 11, 13, 6)’ın yol açtığı zorunlu sonuçlar bağlamında da bir değerlendirme yapılmıştır.

Seçimli siyasal parti kongrelerinin yargısal denetiminde yasanın açıkça çizdiği görev sınırları hiçe sayılarak, “seçim yargısı-adli yargı” görev alanının kriterleri ele alınmayarak “Yüksek Yargıtay’ın” formül onamalı görevsizlik çözümü, “ıçtihat ve hukuk güvenliği” hassasiyetini öteleyen (AY m. 2, 154) bir konumla “hukukun ve yaptırımın” uygulanmasını bizatihi engellemektedir.

Kongrenin yargısal denetimine yönelik ve yasal süresinde açılan davaların uzamasına (yargının geç işleyişine), üzerinden bunca zaman geçtikten sonra “iptale gidilir mi” yollu hukukun üstünlüğü temel değerine yabancı bir “ön yargı” şablonunun geçirilmesi, elbette ki hiçbir şartta mümkün değildir. Zihin sekelleri ile yürürlükteki hukukun uygulamadan düşürülmesini yine “hukuk” tanımaz (AY m. 2).

İncelememizin amacı, hukukun üstünlüğüne ve hukuk zemininde pozitif siyasete hizmettir.

II. SİYASAL PARTİ KONGRESİ

A. Kongrenin Önemi

Kongre, “üye veya delegelerin yetkili organın hazırladığı gündemdeki sorunları görüşmek ve sonuçlandırmak üzere, belli sürelerde ve divan yönetiminde yaptıkları toplantı”dır. Kongre, dernekler ve diğer korporatif yapılardaki “genel kurul”un siyasi partiler hukukundaki “karşılığı”dır (SPK m. 14, 19, 20). “Kongre”, hem partinin en yüksek “organ”ını ve hem

de toplantının işleyişini anlatan çifte karakterli bir kavramdır (SPK m. 4/1, 4; MK m. 73, 79/1, 80).⁴

Kollektif özgürlükler hukuku yönünden kongre, bu temel hak ve hürriyetin “özü”nü oluşturur. Kurucu unsurları sakat kongre, somut olay bağlamında özü boşaltılmış kollektif özgürlükle eşdeğerdedir.⁵ (İHAS. m. 11, AY m. 33)

Siyasal parti, dış işleyişinde “*iktidar veya muhalefet*”, iç yapısında ise, “*her şeyden önce*”, “*kongre*” demektir. Siyasal parti iç işleyişinin, diğer tüzelkişilerin aksine Anayasa seviyesinde düzenlenmesi, parti hukukuna verilen önemin bir başka yönden ifadesidir (AY m. 69/1).

Kongre, siyasi partinin her kademede en yüksek organıdır (SPK m. 14/1 ve diğerleri). Anayasa ve yasanın dışında kalan parti iç hukukunu, kongre oluşturur (SPK m. 14/5, 16/2). Partiye yön veren kararlar, iktidara gelindiğinde izlenecek siyasalar, bu platformda teşekkül eder. Organları seçen, kadroları belirleyen kongredir. Partide yetki kullananların, tasarrufta bulunanların hesaba çekilecekleri yer, kongre zeminidir. Siyasal parti kongresinin gerçekleşme biçimi ve buna dayalı gözlem, o partinin iktidara geldiğinde nasıl bir yönetim sergileyeceğinin temel göstergelerindendir.⁶ Bir kongrede “*parti içi demokrasi*” işlemiyorsa, o

⁴ Özsunay, Ergün, Prof. Dr., *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler*, İst. 1982. s. 170 vd.; Öztan, Bilge, Prof. Dr., *Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fillerinden Doğan Sorumluluk*, Ank. 1970, s. 80, 102. Değerli bilim adamı, doğru olarak genel kurulu, “başka hiçbir yerden talimat almadan, tüzelkişinin iradesini teşekkül ettiren” (kurucu) organ olarak nitelemiştir (s. 102). Egger, A. Dr., (Volf Çernis çevirisi). *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Kişinin Hukuku/Tüzel Kişiler*, Ank. 1948. Art. 64. s. 91 vd.

⁵ Kaboğlu, İbrahim, Prof. Dr., *Özgürlükler Hukuku*, İst. 2002. s. 227-229, 232. Aynı müellif, *Kollektif Özgürlükler*, Diyarbakır 1989; Yanık, Murat, Dr., *a.g.e.*, s. 149 vd.

⁶ Tuncay, Suavi, *a.g.e.*, s. 188-189 vd. Müellif aynen “Türkiye’de siyasi partilerin kongreleri, aynı zamanda demokrasimizin gelişme düzeyini de göstermektedir... Demokraside bulunduğumuz noktanın nerede olduğunu adeta kongrelerden öğrenebiliriz” demektedir (s. 189). *Anadolu Stratejik Araştırmalar Vakfı, Parti İçi Demokrasi*, Prof. Kalaycıoğlu, sempozyumda ilginç bir somutlama ile şunları ifade etmektedir: “Ama ben demokratik bir örgütüm ve Türkiye’yi demokrasi içerisinde yöneteceğim diye ortaya çıkıyorsa bir parti, o zaman seçmen olarak siz ve ben tamam kardeşim, madem Türkiye’yi demokrasiye göre ve demokratik olarak yöneteceksiniz ve demokratik bir örgüt olduğunuzu söylüyorsunuz, gösterin bakalım, nasıl bir demokrasiyle kendinizi yönetiyorsunuz, demek hakkına sahibiz. O da bize kendi gözünde demokrasi ne ise, onu partisi içinde yaşatarak bize gösterme mükellefiyeti içerisinde. Bu yükümlülüğünün altına kendisini sokuyor, kendi kendine sokuyor. Eğer böyle bir iddiada bulunmuyorsa, zaten demokratik olmak mecburiyetindesin,

partinin topluma seslendirdiği “demokrasi” vaadi, havada kalır. Aynı şekilde kongrede “iç hukukundan kaçan bir parti”, “hukukun üstünlüğü” vaadinde kendisine karşı güveni ta baştan yok etmiştir. Her iki durum, genel ve yaygın yolsuzluğun siyaset kurumundaki “duru adresini” göstermektedir...

Özellikle büyük kongreler için öngörülen sürenin kısalığı veya uzunluğu (bir günlük kongre, üç günlük kongre gibi), kongre verimi bakımından önemlidir. Sorunların tartışılmasına/müzakere ve karar süreçlerine zaman ayırmayan kongreler; siyaset patolojisine tipik örnek oluştururlar. Böyle yapılardan “ülke sorunları çözecek” projeler yerine, ancak “sandalye/makam odaklı” “kifayetsiz ihtiraslar” üreyebilmektedir.

B. Kongrenin Anatomisi

Siyasal partilerde kongreler, kademelere göre, “belde, ilçe, il kongreleri” ve “büyük kongre” şeklinde bölümlere ayrılırlar. Ayrıca “olağan” ve “olağanüstü” kongre grubu da bulunmaktadır (SPK m. 14, 19, 20). Keza kongrenin gündemine göre, “seçimli kongre/seçimsiz kongre, karma kongre” ayrımı da vardır (SPK m. 21).

Kongrelerin yargısal denetiminde ortaya çıkan ve maalesef yargı seviyesinde henüz çözüme ulaştırılamamış (kurumsal içtihadın oluşturu-

çünkü bu demokrasidir diyemeyiz. Çünkü demokraside her örgüt demokratik olmak zorunda değildir. Ancak bu partilerden demokrasi ilkesi arayabilirsiniz. Yoksa bir parti faşisttir, bir Fühler tarafından yönetilmek istemektedir ve Türkiye’yi de öyle yönetmek istemektedir. O partinin ille demokratik olacağını diye üzerine gitmemiz, demokrasi ilkesine sığmaz. Ve anlamsız bir sonuca götürür. Dolayısıyla bu durumda olan partiler, kendilerine bir demokrasi modeli olarak yaklaşmamıza fırsat verirler veya vermelidirler. Seçmenlerin, bunu talep etme hakkı vardır. O zaman, onlar iktidara gelirlerse, bizi nasıl yöneteceklerini iktidara gelmeden önce parti olarak, kendi kendilerini nasıl yönettiklerini göstererek sunarlar. Biz de buna bakar, ona göre oyumuzu kullanırız. Bu fırsat, bugünkü yasada da siyasal partilere temin edilmiştir. Ve kendilerinin içerisindeki uygulamalar, iktidara geldiklerinde bizi nasıl yöneteceklerinin bir aynası görünümündedir zaten. Bunu da kabul etmemiz lazım. Bakıyorsunuz X partisine, nasıl yönetiliyorsa X partisi, parti ve liderinin üç aşağı, beş yukarı şirketi gibi, iktidara gelince de bizi öyle yönetiyor. Ben, seçmen olarak, arada bir fark göremiyorum. Siz görüyorsanız lütfen bana daha sonra anlatın. Ben de öğrenmiş olayım. Ama bu siyasi partiler için önemli bir fonksiyon. Dolayısıyla Türkiye’deki siyasal partiler demokratik olarak yönetilmiyorlarsa, o zaman biraz tercihlerimiz azalıyor demektir.” (Kalaycıoğlu, Ersin, *Değindiğimiz Parti İçerisi Demokrasi Eseri*, s. 71 vd.)

rulmadığı) sorunlar, seçimli kongrelerde yaşanmaktadır. İncelememiz, bu ihtiyaca nesnel çözüm oluşturmak hedefinde bu soruna odaklanmıştır.

1. Kongre Gündemi

Doğru ve hukuka uygun çözümün oluşturulabilmesi, sorunun doğru tespitine ve doğru tavsifine (teşhisine) bağlıdır. Bu bağlamda “seçimli kongre gündeminin” mutlaka göz önüne alınması gerekir.

Kongrenin anatomisi, bir bütün olarak “gündem”den izlenebilir. Hukuka uygun denetimin yapı ve sınırlarının gözlem temelinde ortaya konabilmesi için gerçek yaşamdan (bir parti kongresinde uygulanmış) somut bir gündemi, incelememize aynen alıyoruz:

(BÜYÜK) KONGRE GÜNDEMİ

14 MAYIS 2005, CUMARTESİ Saat: 10.00

01. Yoklama ve Açılış,
 02. Kongre Başkanlık Divanının Seçimi (1 Başkan, 4 Başkan Yardımcısı, 8 Katip Üye),
 03. Atatürk ve Şehitlerimiz için saygı duruşu ve İstiklal Marşı,
 04. Anıtkabir’i ziyaret heyetinin tespiti (Her ilden birer üye olmak üzere.)
 05. Komisyonların teşkili:
 - a. Tüzük Komisyonu,
 - b. Ülke Meseleleri Komisyonu,
 - c. Bütçe ve Hesapları İnceleme Komisyonu,
 - d. Dilek ve Temennileri İnceleme Komisyonu.
 06. Genel Başkan’ın konuşması,
 07. Genel Başkan seçimi hazırlığı,
- (Genel Başkan adayları oy pusulalarının en geç saat: 11.00’e kadar Başkanlık Divanı’na verilmesi.)

08. Genel İdare Kurulu ve Merkez Karar Kurulu raporları ile gelir-gider kesin hesap raporunun okunması, müzakeresi ve onaylanması,

09. Komisyon raporlarının okunması, müzakeresi ve onaylanması,

10. Genel Başkan seçimi ve sonucunun açıklanması.

15 MAYIS 2005, PAZAR Saat: 10.00

01. Siyasi Konuşmalar,

02. Dilek ve Temenniler,

03. Genel İdare Kurulu Asil ve Yedek üyeleri, Merkez Karar Kurulu Asil ve Yedek üyeleri, Yüksek Haysiyet Divanı Asil ve Yedek üyelerine ait aday listelerinin Başkanlık Divanına Teslimi ve seçimlerinin yapılması ve sonuçlarının açıklanması,

04. Kapanış.

Gündem, iç hukukun yetkili kıldığı kişi ya da kurul organca hazırlanan, genel kurulun görüşeceği işleri sıra düzenine koyan, vasıflı çoğunlukça belli sınırlarda ancak değiştirilebilen, kongreyi bağlayan korporatif bir işlemdir (MK m. 79).⁷

Kongrenin yargısal denetiminde gündem, anlaşmazlığın ferdileştirilmesi ve somuta indirgenmesi bakımından önemli bir veri oluşturur.

Seçimli kongre ile seçim gündemini içermeyen kongre arasındaki yegane fark, seçimli kongrede “*seçime hazırlık*” (örnek gündemde, sıra no 07) ve “*seçim*” (sıra no 10 ve ikinci gün gündemi, sıra no 03) maddelerinin yer almasıdır. Yalnızca seçim gündemli bir kongrenin yapılmasını

⁷ Özsunay, Ergün, Prof. Dr., *a.g.e.*, s. 193 vd.; Egger, Dr., *a.g.e.*, Art. 64. s. 94 vd.; Yiğit, İlhan, *Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar*, İst. 2005. s. 164 vd. (TTK 1’le kurulan MK ilişkisi), Aynı müellifin “Gündeme Bağlılık İlkesi” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ayrıca parti tüzüklerinde, genel kurulun gündeme bağlılık ilkesi çerçevesinde yürütülmesi gerekeceğine ilişkin hükümler de vardır. Aynı şekilde YHGK 15.3.1967 T. 400/154-E/K (ABD 1967/S 24. s. 5256).

engelleyen bir kural yoktur. Pratikte siyasal partiler, seçimli kongreleri, karma gündemle (yani seçim dışı sorunları da görüşme konusu kılan bir gündemle) yapmaktadırlar. Aynı şekilde, seçim gündemini içermeyen kongrelerin yapılması da mümkündür. En yetkili organ olan kongrenin parti yönetimine rağmen azınlığın isteği ile (olağanüstü) toplanması sistemi, kolektif özgürlüğün işlevselliği bağlamında bütün tüzel kişiler hukukunun ortak karakteridir (SPK m. 14/6, MK 75/1).⁸ Seçimli kongrede yapılan “seçimin” seçim yargısı tarafından “iptali” halinde, iptal kararını izleyen en erken bir, en geç iki ay içinde kongrenin yeniden yapılması ve gündeme seçimin dışında başka konunun konmaması gerekir (SPK m. 21/11).

Gündeme uyulması, gündemdeki konuların sonuçlandırılması yalnızca kolektif özgürlüğün işleyişi bakımından değil, aynı zamanda kongrenin hukuka uygunluğu ve geçersizlik yaptırımı ile karşılaşmaması bakımından da önemlidir.

2. Kongre Divanı

Oluşumu iç-hukukta (partiler yönünden tüzükte) belirlenen divan; başkan, yardımcı ve sekreter gibi unsurlardan oluşan; genel kurulu yöneten, gündemi işleten, uygulayan ve genel kurula bağlı, süreçte genel kurulca değiştirilebilen “yürütme” organıdır (MK m. 79/1, SPK m. 29/1). Aslında divan, farklılıkların, zıt-düşüncelerin, karşıt-siyasaların, alternatif politikaların çarpıştığı ve yaratıcı özgürlüğün rekabet temelinde boy verdiği kongre platformunun “hakem ve bilge” organıdır.⁹ Çatışmayı ve gerilimi “tarafsızlığın ve hukukun üstünlüğü” ekseninde fırsata

⁸ İyimaya, Ahmet, “Siyasal Parti Tüzüklerinin Yargısal Denetimi”, *TBB*, 2005, S. 61, s. 280; Egger, a.g.e., m. 64, N. 8, s. 94; Birsal, Mahmut, Prof. Dr., “Azınlık Hakları”, *İmran Ökteme Armağanı*, Ank. 1970. s. 619 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Prof. Dr., *Hıfzı Timur'un Anısına Armağan*, İst. 1979 s. 386 vd.; Poroy, Reha, Prof. Dr., - Tekinalp, Ünal, Prof. Dr., - Çamoğlu, Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, 9. Basım İst. 2003. N. 753. s. 432, Azınlık hakkı kurumunun felsefi temeli yönünden Hugo Horowitzin anlatımı özgündür: “... Azınlık, bütünün bir kısmıdır; fakat özel bir türü değildir. Bütün içinde tanınabilir, fakat ondan ayrılamaz. Tıpkı denizde akışı hala fark edilebilen, fakat artık denizin bir parçası olan nehir suları gibi ...” (*İmran Ökteme Armağanı*, s. 621). Özsunay, a.g.e., s. 264.

⁹ Özsunay, a.g.e., s. 190; Ballar, Suat, *Dernekler Hukuku*, İst. 1996. s. 172; Uçar, Bilal - İmamoğlu, A. Haydar, *Dernekler Hukuku*, Ank. 2001. s. 174; Yiğit, İlhan, a.g.e., s. 132 vd.; Moroğlu, Erdoğan, Prof. Dr., *Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, İst. 2001. s. 100.

döndürecek bir “dinamik”tir. Ne var ki siyasal parti gerçeğinde divan, kendisini seçtiren çoğunluğun bağlı bulunduğu tarafın (oligarşinin yahut çekirdek azınlığın) gizli stratejilerini ve talimatlarını uygulayan güdümlü bir “yapı”dan başka bir şey değildir.

Siyasal parti kongrelerinin hukuka uygunluk denetimi yönünden divanın teşekkülü, gündemi uygulaması ve yönetme tarzı, hitabetleri sonuç değiştirecek kimi kişilere söz vermemesi, seçime (yarışa) katılan adayları bin bir türlü hukuksuzluklarla yarış dışı bırakması, oy pusulalarını ve adaylık başvurularını kayda almaması ve benzeri eylem yahut kaçınmalar, önemli veri oluşturur.

Seçimli kongrelerde divanın teşekkülü, genel kurulu yönetmesi herhangi bir devlet organının yahut seçim yargısının gözetim ve denetiminde değildir. Yasa koyucu –isabet içinde– kolektif/korporatif ve siyasal parti özgürlüğünün doğal gereği olarak kongre işleyişinde, divan işlemlerinde gözetim ve denetimi gerekli görmemiş, sadece genel yargısal denetimle yetinmiştir (SPK m. 29/1, 21/5). Yasa açıkça, yalnızca “yapılacak seçimlerde seçim yargısının gözetim ve denetimi” kuralını öngörmüştür (SPK m. 21/5).

Örnek gündemde belli olduğu üzere divanın görevi birinci günde, olduğu andan itibaren (yani örnek gündemde 02. maddeden itibaren) başlamakta, komisyon raporlarının oylandığı 09. madde gündeminin ifası ile bitmektedir. İlçe seçim kurulunun işi (gözetim, denetim ve seçimleri yaptırma); 1. günde 10. sırada yer alan gündemle (yani genel başkan seçimine geçişle) başlamakta ve seçimlerin tutanağa bağlanması (seçim tutanağı) ile bitmektedir (SPK m. 21/9). Uygulamada, divanın tuttuğu tutanakta bu safha şu tür ifadelerle resmedilmektedir (09. maddeden sonra); “... Divan, görevini seçim kuruluna devretti”.¹⁰ İlçe seçim kurulu yargıcı (seçim hakimi) ve yardımcısı (genellikle yazı işleri müdürü), seçimlere geçişten itibaren seçim tutanağının tanzimine kadar divanın terk ettiği kürsüde yerlerini almakta ve geçilen seçim sürecindeki yönetim, yargı erkince yerine getirilmektedir (SPK m. 21, AY m. 67/2, 79).

Örnek gündemdeki ikinci günde de 01, 02, 04 nolu sıralarda yer alan işler divanın, 03 nolu sıradaki iş (diğer organ seçimleri) ise seçim yargısının (yönetiminde) 1. gündeki şekilde tamamlanmaktadır.

¹⁰ Örnek gündemin uygulandığı parti kongresinin tutanak metninden.

Divan ve seçim yargısının kongre sürecindeki görevlerinin zaman ve iş türü bakımından somut olarak ayrılmaması, bu tür bir analize gidilmemesi, özellikle seçim yargısı-adli yargı görev ayırımında sorun yaratmakta, yasanın öngördüğü görevden kaçma anlamına gelebilecek sonuçlarla karşılaşılacaktır. Bu konuya normatif yapı bağlamında ayrıca dönülecektir. Doğru hukuka giden yolda bu hususa –şimdilik– sadece değinmekle yetinelim.

Örnek gündemde belli olduğu üzere (aynen) “Genel Başkan Seçimi Hazırlığı” (Genel başkan adaylarının oy pusulalarının en geç saat: 11.00’a kadar başkanlık divanına verilmesi) maddesi (sıra no 07) divanın yönetimindedir. İlçe seçim kurulunun bu aşamada, denetim, gözetim ve müdahale yetkisi yoktur. Esasen organ seçiminde aday olanlar, partilerin iç hukukuna (tüzük) göre divana başvurmak zorundadır (Aynen milletvekili adaylarında olduğu gibi). Kimin yarışacağına, aday veya ilçe seçim kurulu değil, kongrede “divan” karar vermektedir. Tüzükte seçime katılma (aday) ehliyeti tanzim edilmiş olabilir. Bu yöndeki tüzük hükmünü uygulayacak ve bu bağlamda eleme yapacak olan “divan”dır. İlçe seçim kurulu, divanca kendisine iletilen “adayların yarışını” (seçimi) yönetmektedir. Seçime hazırlık aşamasının hukuksal/yargısal denetimi, bu işin divanca yürütülmesi sebebi ile ve zorunlu olarak adli yargının görev alanındadır (SPK m. 21/9).

3. Kongre Tutanağı

Kongre tutanağı, genel kurulu bütün safahatı ile kayda geçiren ve hukuka aykırılık denetimi yönünden hemen hemen yegane “delil” olan ve divanca düzenlenen bir “metin zemini”dir (SPK m. 60/3. C. 3, 113; MK m. 79/1).

Özellikle “hakem organ” niteliğini hatırlamayan güdümlü divanlarda, olası kongre iptal davalarına karşı bir önlem olarak, sahteciliğe kadar uzanan “tutanak sakatlıkları”na rastlanmaktadır. Sözelimi genel başkanlığa aday olan ve aday yeterliğini taşıyan kişinin adaylık başvurusunun genel kurula oylatma yoluyla divan tarafından reddi ve yarış dışı bırakılma çıplak olayı, tutanağa “...Bu müracaatın belirtilen süre içinde yapılmadığı için genel kurul kararı ile adaylık reddedildi” (örnek gündem; 07’deki saat 11.00 kaydı) biçiminde geçirilebilmektedir.¹¹

¹¹ Örnek gündemin uygulandığı kongrede Emniyet Müdürlüğü görevlilerince düzen-

Kongre tutanağındaki sakatlığın niteliği (somut özelliği), topluma iyi yönetim, saydamlık ve hesap verebilirlik vaadiyle seçim pazarına çıkan siyasi partiler yönünden “*bütün sonuçları ile kongreyi hükümsüz kılan*” bir hukuki sebep oluşturur. “*Sahte tutanak*” üzerinde yükselen hiçbir sonuç veya zafer (!), sermayesi birey ve toplum olan yapılarda makus bulamaz. Hukuk, bu gerçeğe kulağını tıkayamaz. Bu konuya, özel bölümünde yeniden dönülecektir.

Teknolojinin ulaştığı dijital imkanın siyasi parti kongrelerine uyarlanması ve tutanakla birlikte “*karartılmamış görüntülü kaydı*”, zorunlu parti verisine (evraka) dönüştüren bir yasal düzenleme, kaçınılmazdır.¹² Kongre sürecini oluş gerçeğinin dışında kayda alan bir tutanak temelinde yapılacak yargısal denetimin adaleti yakalaması zordur.

III. SİYASAL PARTİ KONGRESİNİ SAKATLAYAN SEBEPLER (YARGISAL DENETİM EKSENİNDE KISMİ BİR YAKLAŞIM)

Siyasal Parti kongresini düzenleyen hukuka aykırı işlem, eylem ve ihmaller, iptal yaptırımının uygulanmasını zorunlu kılar. Vurgu ile belirtelim ki burada üzerinde durulan sebepler, kongrenin teşekkülüne, kongre düzenine, kongre gündemine ilişkin sebeplerdir. Kongrenin vücut ve zafiyeti ile ilgili sebeplerdir. Hukuka uygun kongrelerde alınan hukuka aykırı kararların yargısal denetimi, inceleme alanımızın dışında kalmaktadır (MK m. 83).

lenen raporda, olay oluşa/gerçeğe uygun olarak ve çarpıtılmadan şu şekilde kayda geçmiştir: “Divan Başkanlığı’na X isimli şahıs tarafından Genel Başkanlık Adaylığı için müracaatta bulunuldu. Kongre delegesi olmadığı için adaylığı divan tarafından açık oya sunuldu. Oybirliği ile kabul edilmedi” (bkz., Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 27.06.2005 T. 72 sayılı Yazı ekindeki Emniyet Görevlileri Tutanağı/Raporu). Siyasal parti kongrelerini baştan/sona canlı olarak yayınlayan görüntülü medyanın (kongredeki çarpıcı ve sonuca etkili hukuka aykırılıkların kayıtlarını) karartma olayları, siyasal çürümenin özgün örneği olarak mikro-sosyolojiye önemli bir inceleme verisi oluşturmaktadır.

¹² Siyasal parti kongrelerinin yargısal denetiminin sağlıklı bir temele oturtulması ve iç demokrasinin kayda alınması bakımından SPK m. 60/3 hükmüne, şöyle bir cümle eklenebilir: “Siyasal parti kongresi, açılışından kapanışına kadar kesintisiz olarak elektronik kayda alınır.” Böyle bir hükme aykırı davranış, özellikle görüntüleri silme, elbette ki SPK m. 113 maddesinde öngörülen suç ve ceza hukukunu işletir. Benzer bir yaklaşım için bkz., Teoman, Ömer. Prof. Dr., “... Genel Kurul Toplantılarında Ses Aygıtlarının Kullanılması”, *Otuz Yıl Ticaret Hukuku, Tüm Makalelerim*, C. 1 (1971-1982). İst. 2000. s. 282 vd.) Aynı şekilde, bkz., 31.03.2005 T. 25772 sayılı Dernekler Yönetmeliği m. 97 (Özdamar, Demet., Doç. Dr. ve Arkadaşları, *Dernekler Kanunu* Ank. 2006 s. 67).

Kongreyi sakatlayacak başlıca sebepleri ampirik olarak şöyle sıralayabiliriz:

- Genel kurulun, tüzük dahil, hukukun emrettiği üyelerden oluşmaması, yoklama tutanağında üye sahteciliği (SPK m. 14/1; MK m. 73, Parti tüzüğü).

- Çağrı hukukuna uymama (eylemsel toplantı) (MK m. 74, 77; SPK m. 14; Tüzük) (SPK 21/2 hükmü karşısında, MK m. 76 hükmü siyasi partiler hukukunda uygulanamaz).

- Normatif nisabın (yeter sayının) altında bir çoğunlukla kongre icrası (MK m. 78; SPK m. 14/9, 29/2; Tüzük).

- Toplantı yerinin, zamanın ve gündeminin bildirimi kurallarına aykırı davranış, bildirilen yer ve zamanın dışında kongre icrası (MK m. 74, 77, 78; SPK m. 29/1; Tüzük).

- Divanın teşekkülünde yapılan aykırılıklar (sözelimi, divan başkanlığına adayın birden fazla olması halinde gizli seçim kuralını çiğneme, vb., MK m. 79; Tüzük).

- Divanın kongre hukukuna aykırı davranış, eylem ve yönetim tarzı, gündemi ihlal etmesi, kongre güvenliğini ortadan kaldıracak yanlış uygulamaları (Tüzük, MK m. 79. Kıyasen Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü; MK m. 1; Moroğlu'na ve Egger'e atfen).

- Gündem hukukuna aykırılık (genel kurul oluru alınmadan bazı gündem maddelerini uygulamama, gündemin noksan bırakılması, gündem değiştirme yetkisinin kullandırılmaması (MK m. 79/2; Tüzük).

- Seçime hazırlık sürecindeki yolsuzluklar (adaylık ehliyeti var olan kişiyi yarış dışı bırakma, bu kişinin oy pusulalarını yok etme, adaya konuşma fırsatı vermeme ve benzeri gibi).

- Parti organlarının raporlarının, kongre komisyonlarının hazırlanan raporların, siyasaların müzakeresi için bir fırsat tanımama (müzakeresiz/oligarşik kongre).

- Tutanak hukukuna aykırılık (kongrenin oluşu ve gerçek hilafına tutanak düzenleme/sahtecilik, noksan tutanak düzenleme, kongre sürecindeki önemli olguları tutanağa yansıtmama yoluyla gizleme gibi) (SPK m. 60/3, c. 3; 113. Tüzük).

• Seçim yolsuzlukları (İlçe seçim kurulunun gözetim ve denetim sürecinde/seçim sırasında işlenen yolsuzluklar) (SPK m. 21/5, 9, 10, 11).

Yukarıdaki sebepler tahdidi değildir. Sakatlık görüntüsü veren yukarıdaki kategorilere girmeyen bir maddi olay yahut işlemin kongre hukuku bağlamında nitelendirilmesi, “iptal yaptırımı”nın uygulanmasını zorunlu kılabilir.

Biz, hem yargısal denetimdeki önemleri ve hem de siyaset hukukuna katkı sunmaya elverişlilikleri bakımından yukarda ortaya koyduğumuz sakatlıklardan dördü üzerinde duracağız.

1. Kongreyi Sakatlayan Sebep Olarak Müzakere Sürecinin İşletilmemesi ve Müzakere-Görüşme Hakkının Engellenmesi: Kongrede müzakere sürecinin işletilmesi ve müzakereye katılma hakkı, dernek/ siyasi parti kurma ve üyelik özgürlüğünün en doğal uzantısıdır. Üye; düşüncesini, önerisini ve siyaset projesini kongrede paylaşmak, etkileşimde bulunmak ve örgütüne bir şeyler katmak durumundadır.¹³ Müzakere süreci ve hakkı tanınmayan kongreler, demokrasi özürlü ve oligarşi damgalı bir siyaset patolojisini simgeler.

Örnek gündemde raporlar yönünden müzakere süreci tanınmış (gündem sıra no: 07, 09), fakat mevcut genel başkan dışında, genel başkan adaylarına konuşma (enformasyon ve hitabet) hakkı tanınmamıştır (sıra no 06). Genel başkanlığa bir başka adayın ortaya çıkması halinde, ona bu hakkın tanınmaması ve gündemde yer almasına rağmen raporlar üzerinde fiilen müzakere açılmaması, kongreyi sakatlar.¹⁴ Bu gibi durumlarda müzakere hakkının işletilmesi, aynı zamanda anayasal bir zorunluluktur. Anayasa “*siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları, demokrasi ilkelerine uygun olur.*” (m. 69/1) hükmünü öngörmüştür. “*Suskun veya susturulmuş demokrasi*”nin örneğini tarih henüz yazabilmiş değildir.

¹³ Egger, a.g.e., Art. 66/67, s. 102-103; Moroğlu, Erdoğan, Prof. Dr., a.g.e., s. 82 vd.; Özsunay, Ergün, Prof. Dr., a.g.e., 197 vd.

¹⁴ Genel başkan adayına bu -adaylık ehliyetini taşıması koşulu ile- kim olursa olsun, “söz verilmemesi”, AY m. 69/1 hükmü (yatay etki) sebebiyle, kongrenin iptalini zorunlu kılar (AY m. 11). Aynı sonuç, korporatif hukukun da bir gereğidir (bkz., bu yazımızın “13” nolu dipnotu).

Seçim, oluşmuş görüşün oya dönüşmesidir. Seçileceklerle ve somut seçimle ilgili tartışmaların yapılmadığı, farklı görüşlerin ifade edilmediği, müzakere fırsatının tanınmadığı bir platformda oy için zorunlu ve olgun düşünce teşekkül etmiş olmaz. Demokrasi teorisi ve korporatif hukuk, “oy/reş” den önce müzakere fırsatının tanınmasını, seçimin sıhhat şartı olarak değerlendirmektedir.¹⁵ Genel olarak bütün parti kongrelerinde, genel başkan seçimi öncesi bir müzakere süreci konmamaktadır. Mevcut genel başkanın vaat ve taahhüt debisi yüksek, ifa karatı sifıra yakın ve tiz sesli hitabetinden fazlası ve başkası, kongre oligarşinin yasaklarındandır. Oysa bu süreçteki müzakerelerin yönüne göre yeni adayların çıkması, oy değışmeleri, giderek umulanın dışında genel başkan seçimi, gelişmiş ülkeler pratiğinde çokça görölmektedir.

“a. Gerek genel başkan ve gerekse diğler organ adaylarının delegelere tanıtılması,

b. Propaganda imkanı verilmesi”,

seçimli kongrelerin objektif standartlarını oluşturur.

Hukuk pratiğinde ve yargıda, korporatif hukukun bu karakteri üzerinde yeterince durulmadığı gözlenmektedir. Oysa siyasal oligarşiyi, tek-kışi egemenliğini besleyen ve ortak hukuku bozan temel alanlardan birisi de budur. Yargının bu yönde oluşturacağı içtihat bariyeri, demokrasimizi derinleştirecektir (AY m. 2).

“Onay” ile “seçim”, çatışan kavramlardır. Müzakeresiz kongrelerde delegeler seçmemiş, onaylamış olmaktadırlar.

Özellikle seçimli kongrelerde müzakere sürecini, bir zorunluluk olarak yargı pratiğine aktaracak bir içtihat, siyaset hukukuna ve siyasete rasyonel bir disiplin kazandıracaktır (AY m. 69/1).

2. Kongreyi Sakatlayan Sebep Olarak “Seçime Hazırlık Aşaması”ndaki İhlaller: Organ seçimleri yargı gözetim ve denetiminde yapılan tüzel kişilerde, bu arada siyasal parti kongrelerinde “adaylığa başvuru, oy pusulalarının sunumu gibi” seçime hazırlık işlemleri, divanın

¹⁵ MK m. 79; Egger, A. Dr., *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Kişinin Hukuku/Tüzel Kişiler Hukuku* (Çeviren, Volf Çernis), Ank. 1948; m. 66/67, N. 3, 4, 6. s. 102-103; Moroğlu, Erdoğan, Prof. Dr., *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Ank. 1993. s. 82 vd.

yönetiminde ve denetiminde yapılmaktadır. Bu, korporatif özgürlüğün yapısına uygun olarak kanun koyucunun (ve yasanın) bir tercihidir. Nitekim partilerin iç hukuku (tüzükler), aday olma ehliyetini, adayın divana başvurması zorunluluğunu ve oy pusulalarının divana teslimini ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

Divanın yahut kongrenin herhangi bir unsurunun (belli bir azınlığın), önceden bilinen alternatif adayın genel kurula gelişini önlemesi, başvurunun gündemde belirtilen sürede yapılmasına rağmen “süre geçti” işlemine tabi tutulması, seçilme ehliyetini taşıyan adayın genel kurula oylatma yoluyla seçim dışı bırakılması, oy pusulalarının yok edilmesi ve bu yolla seçim sürecine “*bu adaysız*” girilmesinin sağlanması (hazırlık aşamasında hukuk dışı yolla yarış dışında bırakma), bu süreçteki belli başlı ihlallere örnek oluşturur.

Vurgulanmalıdır ki “*aday olma*” hakkı, gelişme, katılma ve seçilme haklarının öncüsü olarak temel bir insan hakkıdır (AY m. 67).¹⁶ İnsan olarak tarifi mümkün hiç kimseden; küçümsenerek, tepeden bakılarak bu hak, gasp edilemez.

Seçim, -varsa- birden fazla seçenek arasındaki “*tercih*”tir. Sosyopolitik koşullar ve oligarşik yapı, “*aday*” seçeneği yönünden bir kısıtlığı anlatır. Ancak bu kıt zeminde dahi -her nasılsa- ortaya çıkan fırsatın “*seçmenden/delegeden*” kaçırılması, seçimi seçim olmaktan çıkarır. Böyle bir karar, delege/seçmen hukukunu da açıkça ihlal niteliğindedir. Tercih hürriyetinin ve imkanının fiilen yok olduğu yerde seçimden ve seçilmişlikten bahsedilemez.¹⁷

¹⁶ Atina demokrasisinde aday karşılığı olarak kullanılan “*cardidate*” sözcüğü, kişinin kendisini tanıttığı “*Lekesiz/Beyaz Giysi*” anlamındaki “*Candida*”dan türemiştir (Araslı, Oya, Prof. Dr., *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı*, Ank. 1972, s. 41. dpn. 1). “*Aday olma Özgürlüğü ve İnsan Hakkı*” vurgusu için, bkz., AY m. 67; Kaboğlu, Ö. İbrahim., Prof. Dr., *Özgürlükler Hukuku*, 6. Bası, İst. 2002 s. 425; Karamustafaoğlu, Tuncer, Prof. Dr., *Seçim Hakkının Demokratik İlkeleri*, Ank. 1970, s. 124; Gören, Zafer, Prof. Dr., *Anayasa Hukukuna Giriş*, İzmir 1996, s. 472-477; Anayasa Mahkemesi Kararı (AMK) 22.5.1987 T, 6/14-E/K; Gören, Zafer - İzgi, Ömer, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Yorumu*, Ank. 2002, s. 670 vd. AİHS m. 11, ayrıca 1 nolu Ek Protokol m. 3.

¹⁷ AY m. 67; Kapani, Münci, Prof. Dr., *Politika Bilimine Giriş*, Ank. 1988, s. 138 vd.; Atar, Yavuz, Prof. Dr., *Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Gelişimi ve Siyasi Hayat Üzerindeki Etkiler* (yayınlanmamış doktora tezi) s. 13.

Demokrasi, yalnızca bir rejimin adı değil, aynı zamanda “devleti, kişileri, partileri, divanı ve yargıyı” bağlayan “kriterler/ilkeler ve hukuk kuralları” manzumesidir (AY m. 2, 4, 11).

“Siyasi partilerin parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları, demokrasi ilkelerine uygun olmak” zorundadır (AY m. 69/1).¹⁸ Aday vatandaşımızın genel başkanlık yarışından dışlanması, kongre divanını etkisi altına alan anti demokratik zihniyetin ve Anayasa tanımazlığın küçük (!) bir örneğidir.

Seçim, hür insanın akıl ve iradesinin uygarlığa kattığı en büyük buluştur. Adayı dışlamak, seçimden kaçmaktır. Bu tür aykırılıklar, organ seçimini hazırlık aşamasında geçersizleştirmektedir. Çünkü imkan doğmasına rağmen, “yarış” gerçekleşmemiştir (competitive election).¹⁹

Parti (divan/hakem), herkese eşit davranmak zorundadır. Aynı durumda olanlardan birisine tanınan fırsatın öbüründen esirgendiği hallerde ne hukuktan, ne demokrasiden ve ne de eşitlikten söz edilemez. Bu gibi durumlarda olsa olsa “ehil olmayan gücün keyfi egemenliği”nden söz edilebilir. Eşitlikte “öteki” yoktur.²⁰

Yasa uyarınca seçimle gelinen her yere “seçme ve seçilme hakkı”, temel hak ve hürriyetlerdendir (AY m. 67/1). Temel haklar, ancak yasa ile sınırlandırılabilir (AY m. 13. c. 1). Genel başkan seçimi ile ilgili yasal düzenlemede, adaylığa başvuru için bir “zaman kısıdı” yoktur (SPK m. 15/1). Ancak başvurunun seçimlere geçilmeden önce yapılması gereği, işin tabiatında vardır. Gündemde belirtilen başvuru süresinden sonra ve fakat divanın işi seçim kuruluna tevdiinden önce ortaya çıkan adaylara da seçime katılma fırsatının tanınması, demokrasi kuralının bir gereğidir. Böyle bir durumun kongreye kaybettireceği süre, nihayet yarım saattir. Kazandıracağı ise ölçülemez/kestirilemez pozitif bir değer olabilir.

¹⁸ AY m. 69/1; Anayasa Mahkemesi Kararı (AMK) 9.10.1987 T, 23/27-E/K; Yanık, Murat, Dr., *Parti İçi Demokrasi*, İst. 2002, s. 137; Tuncay, Suavi, Dr., *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Ank. 1996, s. 154, 184; Perinçek, Doğu, Dr., *Anayasa ve Partiler Rejimi*, Ank. 1985, 2. bası. s. 13 vd.

¹⁹ Atar, Yavuz, a.g.e., s. 11 vd. Müellif, tek liderli seçimi, tek partili rejimle benzeştirmektedir.

²⁰ AY m. 12; Öden, Merih, Prof. Dr., *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, Ank. 2003, s. 32 (özellikle eşit işlem hakkı), 135, 150, 388, 393. Anayasa Mahkemesi Kararı (AMK) 22.5.1963 T, 205/123-E/K; Özbudun, Ergün, Prof. Dr., *Türk Anayasa Hukuku*, 8. bası, Ank. 2004, s. 137 vd.

Öte yandan adaylığın genel kurul oylaması ile reddinin de sonuca etkisi yoktur. Çünkü genel kurulun, seçime katılmayı önleme (aday sınırlama) yetkisi bulunmamaktadır (AY m. 67; SPK m. 15/1). Tüzükte ve yasada öngörülmeleyen koşul (delege koşulu) genel kurul kararı ile üretilemez (AY m. 13). Ayrıca bu gibi oylamalar, seçim hükmünde olup seçimde gizli oylama, yasal ve anayasal ilkedir (AY m. 67/1, 2; SPK m. 15/1, 14/5). Genel kurulun görevi, aday sınırlamak değil, bireysel tercih olarak “seçme ve seçilme” ikilisinden oluşan seçimi ve adayların yarışını gerçekleştirmektir. Aksine bir anlayış, genel kurulun istemediği hiç kimsenin aday olamaması ile denktir ki bu, partide demokrasiyi ve yapıcı rekabeti (seçenek hakkını) öldürür (AY m. 69/1). Yasal koşulları taşıyan adayların seleksiyonu ancak seçimle olur ve en yüksek oy kuralı, hükmünü icra eder.

Seçime hazırlık aşamasında belirtilen şekilde ortaya çıkan ihlaller ve benzerleri, bizatihi kongreyi sakatlar.

3. Kongreyi Sakatlayan Sebep Olarak “Genel Kurul Tutanağında-ki” Hukuka Aykırılıklar: Kongre tutanağı, süreçteki oluş, öneri, müzakere ve kararları kayda alan önemli bir belgedir. Korporatif özgürlüğün ve tüm tüzel kişilerin kongre süreci, tutanakla hukuk ekseninde deklere edilmekte, partinin bağlayıcı veri tabanını oluşturmakta, müktesebatı geleceğe taşımaktadır. *“Olmayana var gösteren, var olanı yok sayan, olanı olduğundan tamamen farklı dile getiren, (olayın kimliğini bozan, kimlik üreten) tutanaklar”, siyaset kurumunun birer “çürüme belgeleri”dir.* Sözelimi genel başkanlık adaylığı, iç-hukuka aykırı olarak delege olmadığından bahisle genel kurula oylatılarak reddedilen kişinin durumunun (bu çıplak olayın), *“gündemde belirtilen süre geçtikten sonra başvurduğundan”* biçiminde tutanağa geçmesi, olası iptal davasından firarı ve güya önlem almayı (korunmayı) anlatan kılıfına uydurma (hile-i şeriiye) formatında bozulmanın has örneğini oluşturmaktadır. Bu tür aykırılık, kongreyi sakatlamaktan öte, saydam ve demokrasi refleksi toplumlarda aktörlerinin siyasal yaşamlarını sona erdirir.

Kongre hukuku ekseninde tutanak sahteciliğinin biraz açılması gerekir:

a. Kongre tutanağı, yalnızca arşiv değeri olan bir veri değil, kongrenin hukuki denetimini mümkün kılacak “kurucu belge”dir. Kongrenin,

fiziki varlığı delegeler ise, kaydi varlığı da “tutanak”tır. Bu yönüyle tutanak, kongrenin kaydi-asli unsurudur. Ülkeyi yönetme iddiasında olan siyasal partiler bakımından özellikle böyledir. Diğer hukuk dallarından (derneklerden, kooperatiflerden) daha çok ve yoğun olarak böyledir.

Asli unsuru sahte kongre, kongrenin yokluğu ile özdeştir. Kongre hukuku yönünden, sahte tutanak “toplantının bütünüyle iptali” sebebidir. Yasa koyucu, diğer korporasyonlardan farklı ve özel olarak, siyasal partiler yönünden “alınan kararlarla birlikte kongrede olanların tam ve gerçeğe uygun şekilde tutanağa geçirilmesini”, aykırı duruma sahteciliğe tertip olunan ceza müeyyidesini öngörerek bu iradesini açıkça ortaya koymuştur (SPK m. 60/3, c. 2, 113).²¹

b. Tutanak sahteciliği, Siyasi Partiler Kanunu’nda evrakta sahtekarlığın özel çeşidi olarak düzenlenmiştir.²² Bilindiği gibi bu suçlardan hüküm giyenler, ceza süresi bir gün de olsa, milletvekili adayı olamamakta, seçilme ehliyetini sürekli yitirmektedir. Konusu sahtecilik olan olayların hukuk dahil, her türlü davalarında oluşacak mahkumiyet hilafına gerçeğe aykırı şahadette bulunanların durumları dahi aynı olmaktadır (AY m. 76 “yüz kızartıcı suçlar” torbası, AY m. 84).

c. Kongre iradesini çarpıtanların (azmettiren asli irade her kimlerse), yarın milli iradeyi temsilde gösterecekleri ihlal performansını hayal

²¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Şirketler Hukuku yönünden dahi kongre zaptının her olanı oluşturma uygun şekilde içermesi gerektiği sonucuna varmıştır (YHGK 16.12.1964 t. 1325/742-E/K; TTK m. 375/II, Prof. Poroy - Tekinalp - Çamoğlu, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, 9. bası, İst. 2003, s. 302, N. 533 prg. 11). Yiğit, İlhan, a.g.e., s. 151, 140 vd. Moroğlu, Erdoğan, Prof. Dr., *Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, İst. 2001, s. 107. Siyasi Partiler Yasası’nın kararları ve sonuca etkili diğer kongre fenomenlerini ihtiva etmesi gereken tutanağı zorunlu görmesinden öte, aykırı davranış türleri olarak tutanak sahteciliğini, tutanağı gizlemeyi veya yok etmeyi suç saymasının özel anlamı vardır. Cezai müeyyide, tutanağı kongrenin sıhhat koşulu olduğu sonucunu ortaya koyar. (SPK 60/III hükmü şöyledir: “Karar defteri, ilgili organın kararlarını, tarih ve numara sırasıyla ihtiva eder. Kararlar oylamaya katılanlar tarafından imzalanır. Kongrece alınan kararları da ihtiva etmesi gereken kongre tutanak özetleri başkanlık divanı üyelerince imzalanır.” SPK 113 hükmü şöyledir: “Bu Kanun’un 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

²² SPK m. 60, 113; 765 sayılı TCK m. 339 vd.; 5327 sayılı TCK m. 204, 207; Erman, Sahir, Prof. Dr., *Sahtekarlık Suçları*, İst. 1987. s. 303, 412 vd. Oradaki içtihatlar, Erem, Faruk, Prof. Dr., *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 1685 vd.; Y. 8. CD. 20.9.1982 T. 2828/2829-E/K.

etmek dahi ürkütücüdür. Sahteciliğe; ne ahlak, ne hukuk ve hatta ne de demokrasi, pozitif bir sonuç yükleyemez. Temeli sahteciliğe dayalı her türlü statü, hak ve çıkar; gayrimeşru, gayri ahlaki ve hukuk dışıdır. Hukuk ve demokrasi refleksi, siyasi partinin kongre tutanağına sinmiş sahteciliği yok etmeye mecburdur (AY m. 2, 138, 11).

d. Tek de olsa sahtecilik eyleminin niteliği (omurga işlem genel başkan seçimi ile ilgili olma gibi), yoğunluğu ve faillerinin Türkiye'ye şümülü (yaygınlığı) itibarıyla partiyi “suç odağı” ithamına muhatap kılabilmesi tehlikesi de göz ardı edilmemelidir (AY m. 69/VI; SPK m. 101/c).²³

f. “Tutanağın sahtesi olur ama hukukun sahtesi olmaz.” Yanlış hukuku amaçlayan bir mühendisliğin safahattan illa birine yakalanmadan sonuca ulaşması, iyi bir hukuki denetim mekaniğinde imkansıza yakın zorluktadır.

Türk özel hukuk yargılamasında (Medeni usulde), yasalarda gösterilen istisnalar dışında (Par. Ex. HUMK 288) “serbest delil sistemi” vardır. “İspata elverişli her araç” “delil” değeri görür (Anayasa, m. 138/1; HUMK m. 238/1, 2; 367. Prof. Pekcanıtez, Hakan - Dr. Atalay, Oğuz - Dr. Özkes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Ank. 2004. s. 334 vd.; 379. Prof. Dr. Kuru, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Ank. 2001. s. II/1966, III/2879; Prof. Dr. Karafakih, İ. H., “Vasıtalı Deliller”, *Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan*, Ank. 1964. s. 169-180). Nesep anlaşmazlıklarında “kan”ın, genel olarak dijital kayıtların “delil” işlevi görmesinin dayanağı, “serbest delil sistemi”dir.

İmdi kongrede görevli emniyet mensuplarının düzenledikleri tutanak, yalnızca fiziki bir veri değil, “ispata elverişli araç”tır. Nitekim Yüksek 4. Hukuk Dairesi, kongre hukuku bakımından bu gibi tutanakları delil olarak kabul etmiştir (Yüksek 4. HD, 5.2.1976 T. 13360/1157-E/K). Kongrede görevli emniyet mensuplarının tutanak tutması, kendi iç yönergelerinin ve yerleşmiş teamülün bir gereğidir. (Ceza yargısındaki delil yasaklarının medeni usulde mevcut olmadığı, ne pahasına olursa olsun gerçeğe ulaşma temelinde serbest delil sisteminin benimsendiği

²³ Bkz., 3.10.2001 T, 4709 sayılı Anayasa Değişikliği Müzakereleri. Keza SPK m. 101’le ilgili muhtelif değişiklik tekliflerinin (özellikle 1997 teklifinin) müzakereleri. Anayasa Komisyonu aşaması/ tek-yoğun eylem/ istikrarlı-birden çok eylem ölçütlerine ilişkin örneklemeler ve tartışmalar.

unutulmamalıdır.)²⁴ Divan, parti (genel kurul) organı sıfatıyla taraftır ve taraflıdır. Emniyet mensubu ise; hem 3. kişi, hem kamu görevlisi konumuyla gözlemci olarak tarafsızdır. Bu itibarla delillerin değerlendirilmesi bağlamında, emniyet tutanağı, divan tutanağına karşı üstün delildir. Kaldı ki kongre tutanağının aksi tanık, dijital kayıt ve benzeri delillerle de ispatlanabilir (MK m. 7 kıyasen). Totaliter rejim ve zihniyetleri, *“alın da kaçan mı”* sakatlıklarını, demokrasiden ayıran fark, işte budur. Burada vicdan da, hukuk da, demokrasi de durmak zorundadır.

4. Yeniden Kongre Yapılmasını Zorunlu Kılan “Sakatlık” Olarak “Seçim Yolsuzlukları”: Seçimli siyasal parti kongrelerinde divanın işten el çekmesi anından itibaren ilçe seçim kurulunun (yeğlediğim terimle seçim yargısının) yönetim, denetim ve gözetim görevi başlamaktadır (SPK m. 21/5, 9, 10, 11). Divanın işi seçim kuruluna devri ile seçimin başlaması, iki farklı zamanın (divan ve seçim kurulu zamanlarının) kesişme (birisini için bitiş/öbürü için başlama) noktasını simgeler. İlçe seçim kurulunun görevinin başladığı bu nokta ile seçim tutanağının tutulduğu nokta arasında meydana gelen ve seçimi etkileyen aykırılıklar, birer *“seçim yolsuzluğu”*nu oluşturur (AY m. 79/II; SPK m. 21).

Bu süreçte yapılan sakatlığa, yasa doğrudan yaptırım düzenlemiştir. Bu yaptırım, *“seçimin iptali ve yalnızca seçim gündemli ve zorunlu kongre tekrarı”*dır (SPK m. 21/11).

Soruna yargısal denetimde/görev alt-ayırımında analitik bir yaklaşımla ve ayrıntılı olarak yeniden dönülecektir.

IV. SAKATLIK SEBEBİ TAŞIYAN KONGREYE UYGULANACAK “İPTAL YAPTIRIMI” yahut (SİYASAL PARTİ KONGRESİNİN İPTALİ/YAPTIRIM HUKUKUNA YAKIN BAKIŞ)

A. İptal Yaptırımının Ön Koşulu Olarak “Hukuka Aykırılık” Belirlemesinde Başvurulacak “Ölçü Normları” Sorunu: Siyasal parti kongre unsurlarındaki sakatlığın/hukuka aykırılığın belirlenmesinde uygulanacak hukuk ve hakim kriterler bakımından genel korporatif

²⁴ Delil değeri ve ispat derecesi kriter ve kavramlarının analizi ve somutlamalar yönünden bkz., Dr., Yıldırım, Mehmet, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, İst. 1990 s. 35 vd.; Prof. Dr., Pekcanitez, Hakan ve Arkadaşları, *a.g.e.*, s. 322 vd.; HUMK 240; AY m. 138/1.

hukuktan (Dernekler K m. 34; MK m. 56-100) farklılar bulunduğu unutulmamalıdır. Bu farklılık, siyasal partinin yürütme ve yasama iktidarına talip yegane kuruluş olmasından (iktidar-muhalefet/iktidar adayı tekelinden) kaynaklanmaktadır. Aşağıda görüleceği gibi olağan dernekler hukuku yönünden iptal yaptırımına yol açamayacak sakatlık sebebi (geniş yorum), Siyasal Parti Kongresi söz konusu olduğunda, rahatlıkla iptali sonuçlandırabilecektir. Siyasi partilerin bağlı bulunduğu ölçü normların hukuki sonucu ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin İHAS 11 hükmü uygulamasında oluşturduğu yerleşmiş eğilim budur. Korporatif özgürlük olarak, siyasi parti özgürlüğünü kamu düzeni/ tehdit bağlamında sınırlayan sebeplerin dernekler hukukundan farklı olarak "*partiye ayakta tutacak*" amaç ekseninde yorum, İHAM'ca benimsenmiştir.²⁵ Aynı yorumun doğal uzantısı gereği, kongrenin işlevselliğini, katılım ve çoğulculuk bağlamında demokrasiyi engelleme amacını taşıyan veya de facto böyle bir sonuç doğuran sakatlıklar, hayda hay iptal sebebi oluştururlar.

Türk hukuk doktrininin ve Türk yargısının, siyaset kurumunu dönüştürme kapasitesi bakımından fevkalade önemli olan bu farkın –genel olarak– ayırdında olduğu söylenemez. Bundan öte böyle bir fark, savunma ekseninde gündeme dahi gelmiş değildir.

²⁵ İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararlarında, siyasal parti özgürlüğünün işleyişi ve sınırlandırılması, sözleşmenin 11. maddesi kapsamında ele alınmaktadır (Bir kararda ulaşılan sonuç şudur: "... Siyasi partiler söz konusu olduğu zaman, 11. maddede belirtilen istisnalar çok dar anlamda yorumlanır. Yalnızca tam inandırıcı ve zorlayıcı nedenler siyasi partilerin örgütlenme özgürlüğünün sınırlandırılmasını haklı gösterebilir. Sözleşmeciler devletler, 11. maddenin ikinci fıkrası kapsamında bir gerekliliğin olup olmadığına karar verirken, yalnızca sınırlı bir takdir alanına sahiptirler. Ulusal organların koydukları kuralları ve bu kuralların uygulanması doğrultusunda mahkemelerin verdikleri kararları da kapsayan özenli Avrupa denetimi, birlikte ve el ele yürütülür... Bu tür yakından denetim, bir siyasal partinin kapatılmasıyla birlikte, parti liderlerinin de gelecekte benzer siyasal etkinliklerini sürdürmekten yasaklandıkları bir davada özellikle gereklidir." Keza aynı şekilde "Sözleşme'nin 11. maddesi bir örgütün sadece kurulmasıyla sınırlı tutulacak olursa, bu maddede güvence altına alınan hak, büyük ölçüde teorik ve hayali kalacaktır. Çünkü ulusal makamlar, sözleşme'ye uygun davranmaksızın, bu örgütü hemen yasaklayabilirler. Buradan çıkan sonuca göre, 11. maddenin sağladığı koruma, örgütün bütün yaşamı boyunca devam eder. Bir örgütün yetkili ulusal organlarca kapatılması, 11.maddenin ikinci fıkrasındaki şartlara uygun olmak zorundadır." (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İdari Yargı, Türkiye Barolar Birliği, Ank. 2006. s. 184, 185; Av. Güney Dinç Tebliği, Gölcüklü, Feyyaz, Prof. Dr. - Gözübüyük, Şeref, Prof. Dr., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması, Ank. 2002, s. 372. N. 657). Kartal, Bilal. Dr., "Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü", *Yargıtay Dergisi*, 2005/3, s. 233-250.

İptal yaptırımının kurucu unsuru olarak hukuka aykırılığın belirlenmesinde başvurulacak ölçü normlar şunlardır:

1. Anayasa: Anayasa koyucu (asli kurucu iktidar), siyasal partileri, diğer tüzel kişilerin aksine (AY m. 33, Dernekler Yasası, MK) bir “Anayasa sorunu” olarak görmüş, birçok unsurları yönünden partileri “Anayasa seviyesinde” düzenlemiştir.

“Siyasi Partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” (AY m. 68/2).

“Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur...” (AY m. 69/1).

Bilindiği gibi Anayasa hükümleri herkesi, bu arada yargıyı da bağlayan (erge omnes) temel hukuk kuralları olup (AY m. 11, 138/1) somut anlaşmazlıkta yatay etki gereği doğrudan uygulanırlar.²⁶

“Demokrasinin vazgeçilmez unsuru”(I), “çalışmaların demokrasi ilkelerine uygunluğu”(II) gibi anayasal/normatif paradigmlar, parti çalışmasının en temel görünümü olan “kongre” sürecinde hukuksal etkisini doğurur. Şu anlamdaki “kongrenin oluşumunu, işleyişini, oraya katılımı, orada yarışı engellemeye yönelik her türlü ve her ağırlıkta sakatlık” Anayasamızın belirttiğimiz “ölçü normlarına” aykırılık teşkil eder. O tür kongrelerin, açılan iptal davasına rağmen “ayakta tutulmasını sağlayacak” bir yargısal çözüm, bizatihi anayasa ile çatışır. “Adayın seçime hazırlık aşamasında yarış dışı bırakıldığı, müzakere (katılım) fırsatının tanınmadığı, tutanağı sahte kongreyi” ayakta tutacak bir yargısal çözüm, anayasa karşısında bir paradoks oluşturur.

Sözgelimi dernekler hukuku yönünden iptal yaptırımını gerekli kılmayacak (sonuca etkisiz görülen) bir çağrı sakatlığı, siyasi parti kongreleri bakımından yukarıdaki anayasal ilkeler sebebiyle iptale yol açabilecektir.

²⁶ Tanör, Bülent, Prof. Dr., *Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar*, İst. 1978, s. 255; Atar, Yavuz, Prof. Dr., “Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü İlkesi ve Bu İlkenin Anayasada Yer Almasının Hukuki Sonuçları”, Prof. Dr., Coşkun Üçok’a Armağan, SÜHFD, 1989. C. 2, S. 2, s. 202); Armağan, Servet, Prof. Dr., *a.g.m.*, s. 1144. dpn.15.

2. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Müktesebatı: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, sözleşmenin “Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü”nü düzenleyen 11. maddesi yoluyla “siyasal partilere ilişkin bütün davaları” (üye ülke yargı kararlarını ve uygulamalarını) başvuru halinde incelemektedir. Özellikle parti kapatma davaları yönünden bu mahkemede bir “Türkiye koleksiyonu”nun oluştuğu da söylenebilir.

“Siyasal parti özgürlüğü”, Anayasamızın “Temel Hak ve Ödevler”in topluca yer aldığı İkinci kısmının “Siyasi Haklar ve Ödevler” başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenmiştir (m. 68, 69). Sonuç olarak “siyasal partinin kuruluş ve işleyişi” “Temel Hak ve Hürriyetler” kategorisindedir. 7.5.2004 T., 170 sayılı Yasa’nın 7. maddesiyle Anayasa’nın 90. maddesine eklenen değişiklik, “temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletler arası anlaşmaların iç hukukta doğrudan ve yatay etki doğurması” postulatına dayanır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi’nce yorumu, iç hukukumuz yönünden bağlayıcı etki doğurur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, “parti özgürlüğünün işleyişinde” derneklerden daha fazla bir koruma sağlanmasını partinin işlevi yönünden içtihadi bir zorunluluk görmüştür (bkz., bu yazımızın 25 nolu dipnotu). Esasen aynı sonuç, genel olarak siyasal partiler hukuku ve özelde “parti kongresi” bağlamında ölçü norm işlevi gören Anayasa hükümlerimizin de (m. 68/2, 69/1) kaçınılmaz gereğidir. Anayasal kurgumuzla İH Avrupa Mahkemesi müktesebatı, tamamen bir uyum içindedir.

3. Siyasi Partiler Kanunu: Siyasi Partiler Kanunu, siyasal alanın temel kanunlarından. Bu Yasa’da kongreye ilişkin özel düzenlemenin varlığı halinde başka bir yasa kuralı uygulanamayacaktır. SPK’da kongrelerle ilgili özel düzenlemeler vardır (m. 14, 21 ve diğerleri). Kongrenin hukuka uygunluk denetiminde, bu hükümler “ölçü norm” oluşturur. Kongredeki seçim yolsuzluklarının sonuçlandırılması noktasında, SPK m. 21 hükmüne ilaveten 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Hakkındaki Yasa’da “ölçü norm” niteliğindedir (Par. Ex. m. 103).

4. Türk Medeni Kanunu Hükümleri: Türü ne olursa olsun tüzel kişilerin temel hukuku (korporatif hukuk), Türk Medeni Kanunu’nun

56-100 hükümlerinde düzenlenmiştir. Siyasi Partiler Kanunu, Sendikalar Kanunu, Medeni Kanun, Dernekler Kanunu, hüküm bulunmayan hallerde, Türk Medeni Kanunu'na atıf yapmışlardır. Siyasi Partiler Yasası, diğerlerinden farklı olarak Türk Medeni Kanunu'na, hem genel, hem kongre özelinde (iki kez) atıfta bulunmuştur (SPK m. 121, 29).

Siyasi Parti kongresindeki sakatlıkların “hukuka aykırılık” belirlenmesinde, TMK hükümleri “ölçü norm” oluştururlar. Şu kadarki “ölçü normun” yorumu ve uygulanması, derneklerden daha farklı olarak “kongrede katılım/müzakere fırsatı gibi” kolektif/korporatif özgürlüğü ve demokrasiyi ayakta tutacak yönelimde ve ağırlıkta yapılacaktır (Anayasaya uygun yorum).²⁷

5. Siyasal Partinin İç Hukuku: Tüzük, bir partinin iç-hukukunu oluşturur. Yasa, kongre hukuku bakımından “kongre yönetmeliğini” de norm olarak ele almıştır (SPK m. 21/5, 8).²⁸ Siyasi Partiler Kanunu'nun ve Türk Medeni Kanunu'nun “buyurucu hüküm” seviyesinde düzenlenmediği hususlarda, tüzük bağlayıcı bir normdur (SPK m. 14, 16, 90).

Siyasal parti tüzükleri, kongre sürecini genellikle ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Kongredeki “aykırılık iddiaları”nın sonuçlandırılma-

²⁷ Seçkin, Recai, “Anayasa Mahkemesi’nin Başka Mahkemelerin Anayasayı Uygulamaları ve O Mahkemelerce Hukuk Kurallarının Anayasa’ya Uygun Yorumu”, *Yargıtay’ın Yüzüncü Yıldönümü Armağanı*, Ank. 1968. s. 121-153.

²⁸ Kongre düzenini “yönetmeliğe”, oyların geçerlik ve şekil şartlarını “tüzük ve yönetmeliğe” bırakan yasa hükmü, 1986 ve 1990 yılı değişiklikleri ile getirilmiştir. Bu hükümler, olağan dönemlerde iç-demokrasinin, siyaset kurumu çıkarı adı altında egemen oligarşi tarafından nasıl bozulduğunun saf-örneklerini oluşturur. “Yönetmelik”, genel kurul dışındaki organlarca oluşturulan “hukuki metinler”dir. Bu metinlerin kongreye hükmetmesi, bizatihi yasanın iç-sistemine aykırıdır (Kongre hukukunu, ancak genel kurul tanzim edebilir. SPK m. 14/5). Öte yandan “oy’un geçerlik şartları”, evrensel demokrasinin ön-koşulu olarak, “genel, sürekli ve soyut” nitelikli bir normla (yasayla) ancak düzenlenebilir (AY m. 13). Bu konuda yürürlükteki hukukumuz yönünden bir boşluk yoktur (298 sayılı Yasa m.103). Sözü geçen yasa hükümleri (SPK m. 21/5, 8’deki “yönetmelik” kaydı), iç demokrasiyi sakatlayacak esnekliğe ve sınırsızlığa elverişliliği bakımından Anayasa’ya da aykırıdır (AY m. 69/1). Yasanın mevcut hükmü, yakın gelecekteki bir genel kurulda uygulanmak üzere “geçerliği etkileyecek yahut etkilemeyecek” oy pusulası arazları ile ilgili kongre yönetmeliğini mevcut yönetimin kendi stratejisine uygun bir eksen ve o muhteva ile yürürlüğe koyması, daima mümkündür. Oysa, “oy” demokrasinin “iliği” olup oyuncuların hiçbirinin insafına veya takdirine feda edilemeyecek “evrensel terazide” ancak tartışılabilir.

sında “tüzük”, “ölçü norm” oluşturur. Tüzüğün bütün hükümleri, “partiye bağlayıcı”dır.²⁹ Norm hukukunda buna “nispi buyuruculuk” denmektedir. Kongrede tüzüğün en hafif hükmünün ihlali, meteor etkisine yol açabilir. Sözgelimi, “tüzük hükmüne veya tüzük gereği hazırlanan gündeme rağmen adaylara söz hakkının verilmemesi”, mutlak bir “iptal sebebi” oluşturur (AY m. 68/1, tüzük hükmü). Kendi hukukuna uymayan, kendi hukukunu ihlal eden yahut askıya alan bir siyasi teşekkülün hukukun üstünlüğünü savunabilmesi, giderek iktidar değneğini eline geçirdiğinde hukuk ve adalet vatanını kurması düşünülemez. Yargı, “kongre iptali” yolu ile siyaset kurumunu evcilleştirmekte, demokrasinin yolunu açmakta, gerçek ve meşru güç olarak hukukun gücünü ortaya koymaktadır. Dosya satırlarına gömülü formal mantık, böyle bir misyonu ne üstlenebilir ve ne de gerçekleştirme cesaretini gösterebilir. Bu yönüyle hukuk, “her şey”dir.

B. İptal Yaptırımı

1. İptal Yaptırımının Normatif Temeli: Kongre, yalnızca “en yetkili organ” değil, aynı zamanda, “birden fazla kurucu unsurdan oluşan, açılışında başlayan ve kapanışında sona eren sürece yayılmış” “medeni hukuk (özel hukuk) ortak işlemi (kollektif bir irade)”dir (MK m. 73 ve diğerleri).³⁰ Ortak işlem olarak kongre, unsurlarındaki herhangi bir sakatlık nedeniyle “hükümsüz hale” gelir. Kongreye uygulanacak iptal yaptırımının hukuki dayanağı, TMK m. 5 hükmü yoluyla BK 20/1’dir.

Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu, özel hukukun parçalanmaz bütünü oluşturur. Başta siyasi partiler olmak üzere, şirketler dahil, bütün tüzelkişiler, sorunların arındırılmasında, bu temel kanunları referans alırlar. Bu yönüyle Siyasi Partiler Hukuku, değerli bir bilim adamının

²⁹ İyimaya, Ahmet. *a.g.m.*, s. 241, dpn. 1; SPK m. 90, AY m. 69/5)

³⁰ Organın “korporatif” içeriği ve tanımı yönünden, bkz., Öztan, Bilge, Prof. Dr., *a.g.e.*, s. 82. Genel kurulun “bağımsızlığı” yönünden aynı kaynak. s. 102; Egger, bu bağlamda şunları dile getirir: “Bu mecliste üyelerin mecmu heyeti haklarını kullanır (BK m. 639). Bu mecmu heyet, bizzat derneğin özüdür. Bu öz, üyeler meclisinde tezahür eder. Sözün geçen meclis, derneğin hasselerle idraki kabil ifadesidir. O, kanunen organ olarak mevcuttur. Ayrıca teşkil edilmeğe muhtaç değildir, yalnız toplantıya çağrılmasına lüzum vardır. Bundan dolayı bu meclis, en yüksek organdır (BK m. 643, muaddel BK projesi m. 696, 866). Yine en üstün, kat’i mahiyette olan salahiyetleri bununla kabili izahtır (m. 65).” (*a.g.e.*, Art. 64. s. 91); Özsunay, *a.g.e.*, 170.

işaret ettiği gibi “Dernekler Hukuku ve Medeni Hukuktur”. Bu hukukun gelişimi de “dernek orjinli”dir.³¹

İmdi:

a. MK 5. hükmü, yürürlükten kalkanından³² farklı olarak, “Bu Kanun ve Borçlar Kanunu’nun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır.” biçimindedir. Yeni hükmün gerekçesi şöyledir: “Madde 5. Yürürlükteki Kanun’un 5. maddesini karşılamaktadır.

Maddenin kenar başlığı ‘Genel nitelikli hükümler’ şeklinde değiştirilmiştir. Yürürlükteki maddenin Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerinin sadece ‘medeni hukuk ilişkilerinde’ uygulanabileceği kanısını uyandıran ifadesi, Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu’nun 1 ila 181. maddelerindeki genel hükümler ile bunların dışında kalmakla birlikte genel nitelik arz eden diğer hükümlerin de tüm özel hukuk ilişkilerine uygun düştüğü ölçüde uygulanabilmesine olanak sağlayacak şekilde değiştirilmiştir. Gerçekten tartışmasız olarak kabul edildiği üzere, bu madde, ‘medeni hukukun diğer kısımlarında’ değil, ‘özel hukukun diğer kısımlarında da’ uygulanabilen temel bir kural koymaktadır. Bunun açıklığa kavuşturulması bakımından ‘medeni hukuk ilişkileri’ deyimini yerine, ‘özel hukuk ilişkileri’ deyimine yer verilmiştir.”³³ Kaynak İsviçre Medeni Kanunu’nun ilgili hükmü de soruna ışık tutucudur. Madde hükmü şöyledir: “Borçlar Kanunu’nun akitlerin doğumu, yerine getirilmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin genel hükümleri, başka medeni hukuk münasebetlerine de tatbik olunur.” (İsviçre MK m. 7)³⁴

³¹ SPK m. 29/1. Hatemi, Hüseyin, Prof. Dr., *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri*, İst. 1979, s. 264. Yazar, siyasi partinin doğuş, gelişim ve hukukunun oluşumunun sivil itiraz, oy hakkı gibi kişi-toplum kökenli zeminden fışkırdığını referanslarla ortaya koymaktadır. Siyasi Partilerin genel tarihi bakımından doğru olan bu belirleme, özellikle ülkemiz açısından da yoğun bir gerçeği ifade eder. Bizim siyasi partilerin hukuk kökleri, Cemiyetler Kanunu’na dayanır. Keza, Payashoğlu, Arif, *Siyasi Partiler*, Ank. 1952; Karpat, Kemal, Prof. Dr., *Türk Demokrasi Tarihi*, İst. 1967. Perinçek, Doğu, Dr., *Anayasa ve Partiler Rejimi*, İst. 1985. s. 77 vd. Yazar, doğru olarak şu sonuca varmaktadır: “...Siyasi Partiler Anayasa ve özel kanunlarda düzenlenmiş olmakla Medeni Hukuk’un düzenleme alanından çıkmamışlardır. SPK 121. maddesine göre Medeni Kanun ile Dernekler Kanunu ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların SPK’ya aykırı olmayan hükümleri siyasi partilere de uygulanacaktır...”

³² Eski MK 5. hükmü şöyle idi: “(C. Borçların Umumi Kaideleri)-Akitlerin in’ikadına ve hükümlerine ve sukutu sebeplerine taalluk edip borçlar kısmında beyan olunan umumi kaideler, medeni hukukun diğer kısımlarında dahi caridir.”

³³ TBMM Adalet Komisyonu Raporu, S. Sayısı: 723, Dönem: 21, Yasama Yılı: 3, s. 36.

³⁴ Egger/Çernis, Art. 71, a.g.e., s. 117.

b. Yeni değişiklik, Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun ve hatta uygun düştüğü ölçüde diğer kanunların "*genel nitelikli hükümlerinin*" "*tüm-özel hukuk ilişkileri*"ne uygulanmasını emretmektedir. Hüküm, büyük hukuk mimarı Huber'in sihirli değneği geride bırakan şaheseridir.³⁵

c. Medeni Kanun'un 5. maddesinin bir soruna uygulanmasının temel koşulu, somut sorunla ilgili bir düzenlemenin olmamasıdır. Özel sorunla ilgili normatif düzenlemede Medeni Kanun'a bir atıf var ise, artık uygulamanın sadece yargıç tarafından bulunması gereğinin ötesinde yazılı hukukun bunu emrettiği sonucu çıkar.³⁶

d. BK m. 20 hükmü, MK m. 5 hükmünün değişiklik gerekçesinde açıkça belirtildiği gibi, özel hukuk işlemlerine uygulanabilecek genel nitelikli bir hükümdür. BK m. 20/1 hükmü şöyledir: "*Bir akdın mevzuu gayri mümkün veya gayri muhik yahut ahlaka (adaba) mugayir olursa o akit batıldır.*"

Sonuç olarak, özel hukuk işlemi olan kongre, kurucu unsurlarının en az birinin veya tamamının ölçü normlara aykırı şekilde oluşması veya hiç oluşmaması; kongre hukuku deyiimiyle bu yazıda belirtilen türde sakatlıkların varlığı halinde "*iptal yaptırımına*" muhatap olacaktır. Anayasamızın özel normları ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihadı bağlamında bu sonuç, "*kaçınılmaz*"dır (MK m. 5, 20/1; MK m. 56-100; SPK m. 29/1; AY m. 68/2, 69/1; İHAS. m. 11).

³⁵ Prof. Dr., Schwartz, Andreas, *Medeni Hukukta Umumi Hükümler Meselesi (Medeni Kanunu 15. Yıl Dönümü İçin)*, İst. 1944. s. 407 vd.; Dural, Mustafa, Prof. Dr. - Sarı, Suat, Dr., *Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medeni Kanun Başlangıç Hükümleri*, İst. 2004. s. 86-90. İmre, Zahit, Prof. Dr., *Medeni Hukuka Giriş*, İst. 1980, s. 124. Edis, Seyfullah, Prof. Dr., *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, Ank. 1980, s. 243 vd.; Egger/Çernis, a.g.e., Art. 7. N. 2 vd. YHGK, 20.3.1974 T, 1053/222-E/K (Dalamanlı, Lütfü - Kazancı, Faruk - Kazancı, Muharrem, İlmi ve Kazai İctihatlarla Açıklamalı Türk Medeni Kanunu, İst. 1991. C. 1. s. 215-223). Karar, dönemin ünlü davası Gürün-Hanı uyuşmazlığına ilişkin olup TTK, MK, BK ilişkileri ve etkileşim ekseninde bir analize oturur. Butlan ve geçersizlik yaptırımları yönüyle bkz., Eren, Fikret, Prof. Dr., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ank. 2001, s. 305-316. Butlanın zamanın geçmesi yoluyla geçerli hale gelemeyeceği noktasında, özellikle s. 309-310. Gural (Akipek), Jale, Dr., *Hükümsüzlük Nazeriyeleri Karşısında Türk Medeni Kanun Sistemi*, Ank. 1953, s. 103 vd.

³⁶ Edis, Seyfullah, Prof. Dr., a.g.e., 255; Dural, Mustafa, Prof. Dr. - Sarı, Suat, Dr., a.g.e., s. 89 vd. MK 1, 5, 19, 20; AY m. 132/1).

İptal, kongreyi ortadan kaldıran, onun yapılmamış sayılmasını sonuçlandıran bir yaptırımdır. İptal edilen kongre, yalnızca toplantı (genel kurul olarak değil), kongrede oluşan tüm sonuçları ile ortadan kalkar. İptal edilen kongrede alınan kararlar, “kararların varlık sebebi olan kongre ortadan kalktığından, kendiliğinden ortadan kalkar.” Sözgelimi iptal edilen kongrede yapılan seçim, tüzük değişikliği, ibra ve diğer karar tasarruflar, başkaca bir hükme gerek kalmaksızın kendiliğinden hükümsüz hale gelir.³⁷ Kapanış (sona erme) anına kadar “gündeme hakimiyet” ilkesi gereği sürecin her deminde genel kurul (ona bağlı olarak/ tabaan divan) tarafından bütün sonuçlarıyla iradi olarak iptali mümkün olan kongrenin, “ihlal edilen hukukun” yetkili kıldığı güç (yargı) tarafından (kanun gereği) hükümden düşürülmesi, -hayda hay- hukuk mantığının ve sistemin de bir gereğidir.

Kongre iptali ile genel kurul kararının iptali kavramları birbirine karıştırılmamalıdır. Kongrede alınan bir kararın iptali, kongrenin iptali sonucunu doğurmaz. Kongrede alınan kararların iptalinde, MK m. 5, BK m. 19 düzleminde yürütülen normatif analojiye ihtiyaç göstermeksizin doğrudan bir düzenleme vardır (MK m. 83). Kongre karar kavramları arasındaki ilişki “saksıdaki toprak-bitki arasındaki ilişki” gibidir. Bitkinin sökülmesi, saksıyı ve içindeki toprağı etkilemeksizin yalnızca bitkiyi öldürür. Ancak saksının kırılıp toprağın dökülmesi, saksıdaki türleri, boyları ve güzellikleri ne olursa olsun, bütün bitkileri yok eder. Çare,

³⁷ Bkz., Yukardaki kaynaklar. Kongre iptal hukuku bakımından bkz., Y. 2. HD. 8.2.1974 T. 532/753-E/K. Aynı daire, 20.12.1979 T. 9016/9368-E/K; Yasa Hukuk Dergisi, 1980/1, s. 61; Aynı Daire, 6.2.1986 T., 881/1153-E/K.; Y. 4. HD. 12.4.2005 T., 1823/3832-E/K (Türkiye Futbol Federasyonu kararı) (Karar, yayınlanmamıştır. Özel Kartoteks: 1197). Y. 2 HD. 27.3.1995 T. 2487/3489-E/K; YHGK 13.12.2000 T, 2-1762/1807-E/K; Y. 4. HD. 5.2.1976 T, 13360/1157-E/K. Kararda “...Yazılı nedenlerle 25.3.1973 günlü toplantının yapıldığı yer dürüstlük kurallarına uygun olarak seçilmemiştir. Böyle bir yerde toplantının başlatılması nedeniyle gelen üyelerin çoğu toplantıya ve dolayısıyla başkanlık divanı seçimine katılmamışlardır. Hiç olmazsa, katılmamış olmaları muhtemeldir. Bu kabul 25.3.1973 günlü tutanak münderecatına uygun bir sonuçtur. Çünkü divan kurulu, başkanlık komiseri ve iki üye tarafından tutulan tutanakta bu yön açık ve seçik olarak saptanmıştır. Hal böyle iken bir taraftan 25.3.1973 günlü toplantıda yapılan başkanlık divanı seçimini geçerli saymak, diğer taraftan toplantıya devamlı ve aralıksız yeni üyelerin geldiğinde bahisle bu durumda salonun yetersizliği nedeniyle toplantıya devam edilemeyeceğini kabul ve toplantıyı ertelemek ve müteakip toplantıyı da aynı başkanlık divanı ile yürütüp bitirmek bir çelişkidir. Yasanın amacına aykırı bir davranıştır...” denmiştir. Yüksek Daire, olayda kongrenin iptali gerektiği sonucuna varmıştır (Uyar, Talih, *Türk Medeni Kanunu*, Ank. 2002. C. II/4. s. 1846-1847).

saksı ve toprağı, kırılmayacak nitelikte inşa etmektir (Hukuka uygun demokratik kongre). Kongrenin iptali, başkaca bir talep aranmaksızın o kongrede alınan kararları hükümden düşürür.³⁸

V. SİYASAL PARTİ KONGRESİNİN İPTALİ DAVASINDA GÖREVLİ MAHKEME

İncelemede ele aldığımız “görev kavramı”, Anayasamızın ve genel yargılama hukukunun bir gereği olarak “yargı yolu” uyuşmazlıklarını da kapsar genişlikte kullanılmaktadır.³⁹

Herhangi bir yargı organına “görev”, ancak yasa ile yüklenebilir. “Yorum” yoluyla “görev kuralı” üretilemeyeceği gibi “yorum” yoluyla “görev”den de kaçınılamaz (AY m. 142, 36/2).

Siyasal Parti Kongresi’ni yöneten hukuk, normatif atıf yoluyla yasa koyucu tarafından açıkça düzenlenmiştir. Kongrenin seçimli olması halinde de ayırık durum, yine yasa koyucu tarafından yasa seviyesinde tanzim olunmuştur. Biz sözü geçen yasa hükümlerinin tümüne, incelemeden beklenen pratik yararın sağlanabilmesi bağlamında, bu yazımızın “40 nolu dipnotu”nda (aşağıda) aynen yer verdik.⁴⁰ Kurallar

³⁸ Siyasetin kızıl elması “sanat inceliğinde Saksı, kirlenmemiş/verimli Toprak, maharetli bahçıvan, herkesi doyaya besleyen bitkiler”dir. “Saksı ve toprak”, “Vatan”ı, “Bahçıvan”, dürüst ve bilge “Kadro’yu”, bitki ise “çözen Siyaset’i ve Semerelerini” anlatır.

³⁹ Kuru, Baki, Prof. Dr., *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, İst. 2001, s. I/721 vd.; YHGK 16.10.1991 T. 4-465/558-E/K (TBBD, 1992/1. s. 131). Adli yargı-seçim yargısı görev ayırımı ve çatışmalar da, aynı terimle kavramlaştırılmalıdır (SPK m. 21, 29).

⁴⁰ 22.4.1983 T. 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanunu’nun 121/1 hükmü şöyledir: “Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanunu’nun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanun’a aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır.” Aynı Yasa’nın kongreler yönünden genel korporatif hukuka atıf yapan 29/1 hükmü şöyledir: “22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanunu’nun bu Kanun’a aykırı olmayan hükümleri, siyasi partilerin her kademedeki kongreleri için de uygulanır.” SPK m. 29/1’in atıf yaptığı 4.11.2004 T. 5253 sayılı Dernekler Kanunu’nun özel hükmü (m. 34) şöyledir: “Diğer kanunlarda, 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu, 1630 sayılı Dernekler Kanunu veya 2908 sayılı Dernekler Kanunu ile bunların ek ve değişikliklerine veya belli maddelerine yapılan atıflar, bu kanuna veya bu kanunun aynı konuları düzenleyen madde veya maddelerine yapılmış sayılır. Bu Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde aynı konuları düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun ilgili hükümlerine atıf yapılmış sayılır.” Yine aynı kanunun görevli yargıdaki usulü düzenleyen hükmü şöyledir: “Bu Kanun’la ilgili olarak hukuk mahkemelerinde bakılacak davalarda basit yargılama usulü uygulanır.” (m. 1, 8/1).

topluca değerlendirildiğinde ve lafızları dahi ele alındığında SPK m. 121 hükmünün Türk Medeni Kanunu'na; SPK m. 29 hükmünün Dernekler Kanunu 34 ve 18. maddeleri delaletiyle Türk Medeni Kanunu'na ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıf yaptığı açıkça görülecektir. Sonuç olarak SPK'da hüküm bulunmayan hallerde "*Medeni Kanun Sistemi*" uygulanacaktır (MK 50-100, ayrıca m. 5 yoluyla BK m. 20).

Seçim yargısını görevlendiren özel hüküm şöyledir: "Siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimleri, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre aşağıdaki şekilde yapılır.

Seçim yapılacak büyük kongreyle il ve ilçe kongrelerinin toplantılarından en az on beş gün önce, kongreye katılacak parti üyelerini belirleyen listeler, büyük kongreyle il kongreleri için Yüksek Seçim Kurulu'nun önceden belirleyeceği seçim kurulu başkanına, ilçe kongreleri için o yer ilçe seçim kurulu başkanına, ilçede birden fazla ilçe seçim kurulunun bulunması halinde birinci ilçe seçim kurulu başkanına iki nüsha olarak verilir. Ayrıca toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk sağlanamadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya ilişkin hususlar da bildirilir.

Seçim kurulu başkanı, gerektiğinde ilgili kayıt ve belgeleri de getirtip incelemek suretiyle varsa noksanları tamamlattırdıktan sonra seçime katılacakları belirleyen liste ile yukarıdaki fıkra da belirtilen diğer hususları onaylar. Onaylanan liste ile toplantıya ilişkin diğer hususlar kongrenin toplantı tarihinden yedi gün önce siyasi partinin ilgili teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilan edilir. İlan süresi üç gündür.

İlan süresi içinde, listeye yapılacak itirazlar hakim tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak siyasi partinin ilgili teşkilatına gönderilir.

(28.3.1986-3270) Kongrelerde yapılacak seçimler ilgili seçim kurulunun gözetimi ve denetiminde yapılır. Bu seçimlerin usul ve şekilleri ile seçimlerde kullanılacak oy pusulası ve listelerin tanzim tarzı siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir.

(28.3.1986-3270) Seçim kurulu başkanı, bir başkan ile iki üyeden oluşan yeteri kadar seçim sandık kurulu oluşturur. Sandık kurulu başkanı ile bir üyesi memurlar, diğer üyesi de aday olmayan parti üyeleri arasından seçilir. Ayrıca her sandık için aynı şekilde üçer yedek üye de belirlenir. Seçim sandık kurulu başkanının yokluğunda, kurula memur üye başkanlık eder.

Seçim sandık kurulu, kanunun ve parti tüzüğünün öngördüğü esaslara göre seçimlerin yürütülmesi, yönetimi ve oyların tasnifi ile görevli olup, bu görevleri seçim ve tasnif işleri bitinceye kadar aralıksız olarak devam eder.

(31.10.1990-3673) Listede adı yazılı bulunmayanlar oy kullanamazlar. Oylar, oy verenin nüfus hüviyet cüzdanı veya resimli üyelik kimlik kartı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş resmi belge ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra kullanılır. Oylar, oy verme sırasında sandık kurulu başkanınca seçilen, seçim kurulu başkanınca mühürlenmiş ve adayları gösterir listelerin tüzük ve kongre yönetmeliklerinde gösterilen usule uygun bir şekilde işleme tabi tutularak sandığa atılması suretiyle kullanılır. Oy kullanma ve oyların muteberlik şekli ve şartları siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir.

Şimdi “kongre iptal davalarında görevli mahkeme hangisidir” sorusunu sorabiliriz. En kısa ve öz cevap, “Derneklerin kongre iptallerine bakan mahkeme hangisi ise, siyasal parti kongresi iptali davalarına bakacak mahkeme de o’dur...” O da yargı yolu terimi ile “adli yargı”, dar ve teknik görev terimi ile “Hukuk/Asliye Hukuk Mahkemesi”dir.⁴¹ Ne var ki kolay sorunun kolay cevabı, yargı pratiği gözetildiğinde “içtihat” kavramının sözünde ve özünde var olan “cehdi”, geneli, soyutu ve somutu norm ekseninde dengeleyecek “bilimsel çabayı” zorunlu kılmaktadır.

Adli yargıyı duraksatan, üzerine gidilmesinde çekingen kılan, Siyasal Partiler Kanunu’nun “seçimlerin yapılması” matlabı ile pozitif hukukumuzda girmiş, –nerede ise– destan kadar uzun, hukuktan çok süreci ve maddi işleyişi kötü Türkçe ile ve sistemden yoksun biçimde düzenlemeye çalışan ünlü 21.maddesidir. Üstelik sonraki değişikliklerle semantik kurgusu daha fazla bozulan bu madde (1986, 1990 değişiklikleri)... Seçim hukuku ve gözlem pratiği –nerede ise– yok denecek kadar az olan adli yargının bu duraksamasına saygı ile yaklaşılmalıdır. Ancak bu saygı, ciddi hukuki tahlillerle ulaşılabilecek doğru çözüm-den kaçınmayı, aşağıda anlatacağımız “yargısal kilitlenmeyi”, giderek “hukuksuzluğu dokunulamaz ve özgür (keyfi) kılan bir yolsuzluk alanı”na sebebiyet vermeyi meşrulaştıramaz. Yargıcın filozofik tariflerinden biri de “kötü kanundan doğru hukuku çıkaran adam”dır. Olayın (anlaşmazlığın) muhtaç olduğu hukuku, ne kanun ve ne de yargıç önleyemez (MK m. 1, AY m. 36/2, 138).

Seçim süresinin sonunda seçim sonuçları tutanakla tespit edilip, seçim sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır. Tutanakların bir örneği seçim yerinde asılmak suretiyle ilan edilir. Kullanılan oylar ve diğer belgeler, tutanağın bir örneği ile birlikte üç ay süre ile saklanmak üzere seçim kurulu başkanlığına verilir.

Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hakim, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama nedeniyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde bir aydan az ve iki aydan fazla bir süre içinde olmamak üzere seçimlerin yenileneceği tarihi tespit ederek ilgili siyasi partiye bildirir. Belirlenen günde yalnız seçim yapılır ve seçim işlemleri bu madde ile kanunun öngördüğü diğer hükümlere uygun olarak yürütülür.

İlçe seçim kurulu başkanı ve seçim sandık kurulu başkanı ile üyelerine, “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”da belirtilen esaslara göre genel bütçeden ücret ödenir.

Seçim sırasında sandık kurulu başkan ve üyelerine karşı işlenen suçlar, devlet memurlarına karşı işlenmiş gibi cezalandırılır.” (Siyasal Partiler Yasası, m. 21)

⁴¹ Bu incelemede yollama yapılan müstakar Yargıtay içtihatları; SPK m. 29/1; Kuru, a.g.e., s. I/298 ve diğer ilgili sahifeler.

Daha niteliklerinin hukuk pratiğinden (özellikle Yüksek Yargı'dan/ Yargıtay'ımızdan, Yüksek Seçim Kurulu'muzdan) ve akademik kanattan gelmesini umarak ve dileyerek, *"Siyasal Parti Kongresi İptali Davasında Görev Sorunu"*, -belirleyebildiğim kadarı ile- ilk kez bir incelemeye konu kılınmaktadır.

Siyasal parti kongrelerinde oluşan hukuka aykırılıkların (uyuşmazlıkların) çözümünde görevli yargı sorunu, SPK m. 21 hükmü dahil, yürürlükteki hukukumuz, kongre pratiği (bu yazımızdaki örnek gündem) ve İHAS (AY m. 90) bir bütün olarak değerlendirilmek suretiyle ortaya konmaya çalışılacaktır. Adli Yargı/Seçim Yargısı görev sınırları, *"yargısal kilitlenme"* ve yargı pratiğindeki *"hukuku aşma"*, örnekleme yöntemiyle ele alınacaktır.

A. Siyasi Parti Kongresinin İptalinde Adli Yargının Görevli Olduğu Haller

1. Gündeminde Seçim Bulunmayan Kongreler Yönünden: Bütün tüzelkişiler, bu arada siyasi partiler, *"seçim gündemsiz"* olarak toplanabilirler. Bu tür kongreler, kendi iç-hukuklarına göre, olağan veya olağanüstü olabilir. En yetkili organ olarak kongre (genel kurul) içtimar, parti içi demokrasinin kökleşmesi yönünden de önemlidir. Sözelimi, *"tüzük kongresi"*, *"başka ülkeye asker gönderme/savaş"* önerilerinde, *"küreselleşme,kara-para"* ve benzeri önemli konularda partinin tutumunu karara bağlayacak *"ülke sorunları kongresi"*, partinin tasfiyesine veya başka partiyle birleşmesine yönelik *"parti kongresi"*, seçim gündemsiz kongrelere örnek oluşturur. Bütün bu kongredeki gündem düzeni, -seçim maddesi hariç- incelememizde örnek verilen gündem gibidir. Bu kongrelerdeki çağrı hukuku, kongre düzeni, gündem süreci yine partinin organlarıncaya yürütülmektedir. Sözelimi, partinin birleşmesine yönelik kongrede *"çağrı hukukuna aykırılık, birleşme karşıtlarını kongreye almama, onlara söz hakkı vermeme, kongre tutanağında sahtecilik"* gibi sakatlıklar sebebi ile açılacak kongre iptal davası, atıf yaptığımız hukuk (kurallar) gereği adli yargıda görülecektir. Bu konuda ne yargı uygulaması yönünden ve ne de başka bir parametre bağlamında en ufak bir duraksama yoktur.

Seçimsiz kongreler yönünden kesin olan bu *"hukuki veri"*, seçimli kongrelerde adli yargının görevi konusundaki *"formül onama"* yoluyla sürdürülen *"duraksamanın"* aşılmasında önemli bir mantıki argüman

oluşturur. Seçimsiz kongrelerdeki bu zorunlu ve kesin çözümü, seçimli kongrelerde “seçim süreci dışındaki sakatlıklar” yönünden uygulamadan düşürecek bir istisnai kural var mıdır sorusu, burada önemlidir. Hayır, böyle bir kural (yasa) yoktur. MK 29/1 hükmünün atıf yoluyla görevli yargı etkisi, bu halde de (yani seçimli kongre bağlamında da) aynen sürmektedir (AY m. 141).

2. İçinde “Seçimi” de Bulunduran Karma Gündemli Kongreler Yönünden: Duraksamanın odak merkezi burasıdır. Yürürlükteki hukukumuz bakımından görev tahlili yapılmadan “görevsizlik” formatının üretildiği “nokta” da burasıdır. Doğru çözümün yolu, yasama sanatı ve hukuk mühendisliği bakımından en kötüsüne örnek teşkil edecek SPK m. 21 hükmünün hukuk metodolojisinin sınırları içinde, kongre pratiği ile birlikte (kongre-yaşam gerçeğini dışlamayan bir bakışla) yorumudur.⁴²

a. Birinci vargı: SPK m. 21 hükmü, kongre iptali davalarında ve siyasi parti hukukuna ilişkin diğer davalarda “adli yargının görevini” ortadan kaldıracak bir muhteva içermemektedir. Başka deyimle, –göreve ilişkin olanı dahil– SPK m. 121 ve 29 hükümlerindeki atıf, bütün etkisini sürdürmektedir.

b. İkinci vargı: Seçimi de içeren karma gündemli kongrelerde toplantının açılıp divanca gündemin bitirilmesine ve divanın kürsüden ayrılıp işi seçim kuruluna tevdiine kadar, ilçe seçim kurulu, kongre salonunda olmadığı (süreçte yer almadığı) gibi işin bu aşamasında aynı kurulun herhangi bir denetim, gözetim ve yönetim yetkisi de yoktur (bkz., örnek gündem, m. 01-09) (SPK m. 21). Seçimli karma kongrelerde de genel kongre hukukunun yasa ve tüzüklerde öngörülen hükümleri, divan yetkisi, kongre düzeni önlemleri, gündemi uygulama aynen sürmektedir.

c. Üçüncü vargı: SPK m. 21, görev bağlamında, “işin divanca ilçe seçim kuruluna tevdi, divanın el çekmesi” anından itibaren devreye girmektedir.

⁴² Ökçem, Niyazi, Prof. Dr., *Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi*, İst. 1988, s. 205 vd.; Işıktan, Yasemin, Dr., *Hukuk Normunun Mantıksal Analizi*, İst. 1999; Işıktan, Yasemin, Dr. - Metin, Sertap, Dr., *Hukuk Metodolojisi*, İst. 2003, Karayalçın, Yaşar, Prof. Dr., *Hukukta Öğretim-Kaynaklar-Metot (Problem Çözme)*, Ank. 1986, Hafizoğulları, Zeki, Prof. Dr., *Ceza Normu*, Ank. 1996.

aa. Bu vargı yönünden, SPK m. 21, aksi çıkarsanamaz çok açık hükümler içermektedir:

- Sadece yapılacak seçimlerin “ilçe seçim kurulunun gözetim ve denetiminde olması” (m. 21/5) kuralı, seçim sürecinin dışında kalan gündem maddelerinin divan ve genel kurul yönetiminde olduğunun tersine tekrarından veya hukuki deyimle SPK m. 29/1’de düzenlenen atfın bu alanda normatif veri oluşturduğunun (hukuki etkinliğini sürdürdüğünün) teyidinden başka bir şey değildir.

- İlçe seçim kurulunun (seçim yargısının) görevini “seçimin devamı sırasında veya seçim tutanağının düzenlenmesinde yapılan yolsuzluklarla” sınırlayan (SPK m. 21/10) kural, seçimin devamı sırasında olmayan, divanın işi ilçe seçim kuruluna tevdiinden önceki yolsuzluklarda, seçim sırasında gerçekleşmeyen yolsuzluklarda genel görev hükmünün (SPK m. 29/1) meri olduğunu bir başka şekilde göstermektedir. “Seçimin devamı” terimi, bir seçim hukuku terimi olup seçimden önceki aşamayı (seçime hazırlık aşamasını) kapsamaz (dışlar). Esasen “adaylık niteliği/ ehliyet, başvuru, oy pusulaları” gibi hazırlık işlemleri, parti tüzükleri uyarınca divan tarafından sonuçlandırılmaktadır.

bb. Seçime geçildikten sonra ve hatta seçim sonuçlansa dahi, kongrenin kapanışından önce genel kurulun “gündeme hakimiyet ilkesi/en yüksek organ (SPK m. 14/1)” kapsamında divanın kürsüye gelerek, genel kurulu bütün sonuçları ile iptal yetkisi vardır. Bu “iptal” tasarrufuna ilişkin anlaşmazlıkların görülme yeri dahi, adli yargıdır (Çünkü bu hal, seçim sırasında yapılan yolsuzluk kategorisinde değildir.).

d. Dördüncü vargı: İlçe seçim kurulunun, hiçbir şekilde kongreyi iptal yetkisi ve görevi yoktur. Böyle bir görev, esas itibarıyla ihtisas alanı dışında kalmaktadır. Yasa açıktır: “Hakim (seçim yargıcı) ... (yalnızca) seçimlerin iptaline karar verir” (SPK m. 21/11).

Analitik inceleme, seçimli kongrelerin iptaline yönelik davalarda “seçim yargısını görevli sayan adli yargı uygulamasının”, hiçbir şartta hukuki dayanağı olmayan, yasayı açıkça çiğneyen “bir hukuk hatası” olduğunu kesin biçimde ortaya çıkarmaktadır.

3. Yalnızca “Seçim Gündemli” Kongreler Yönünden: Bu tür kongreler, ihtiyari ve zorunlu olmak üzere, iki halde mümkündür. İlçe seçim

kurulu yargıcının seçimi iptal etmesi halinde, en erken bir, en geç iki ay içinde “yalnızca seçim/tek gündemli kongre” yapılacaktır (SPK m. 21/11). Bu kongrenin nasıl toplanacağı hususunda tam bir düzenleme boşluğu vardır. Yasa, yalnızca “tek gündem/seçim zorunluluğunu” öngörmüş, üyeleri kim çağırarak, kongre yönetimi nasıl olacak, yeniden aday olma hakkı var mı soruları, düzenleme temeline oturtulmamış, gerçek ve fakat havada sorunlar olarak görülmektedir. “Belirlenen günde yalnız seçim yapılır ve seçim işlemleri bu madde ile kanunun öngördüğü diğer hükümlere uygun olarak yürütülür” (m. 21/11, c. 2) kuralı, ihtiyacı karşılamaktan uzaktır (Aynı şekilde bkz. AY m. 78/5). Bize göre –amaca uygun özel yasa düzenlemesine gidilmediği sürece– burada da genel hükümler kıyasen uygulanmak suretiyle sorun çözülecektir. İşin seçim faslı dışında kalan aykırılıklar da, SPK m.21 hükmündeki sıraladığımız normatif kriterler sebebiyle (vargı: 1-4) adli yargının görev alanında kalmaktadır. Parti, ihtiyari olarak yalnızca “seçim/tek gündemli kongre” öngörebilir. Bu kongreler için dahi, yukarda söylenenler (vargı:1-4) aynen geçerlidir. Çünkü ihtiyari seçim gündemli kongrelerde de “adaylık hakkı, başvuru, ehliyet belirleme, oy pusulaları ve benzeri işlemleri yürütme” ölçü normlar uyarınca divana ait olup seçim yargısını ilgilendirmemektedir...

4. Seçime Hazırlık Aşamasındaki Sakatlıklara Özel Vurgu: Hem kongre pratiğinde (örnek gündem, m. 7) ve hem de siyasi partiler hukukunda (SPK m. 29 ve parti tüzükleri) “parti organlarına adaylık başvurusu, adaylık koşulları, adaylığa kabul, kabul edilen adayların oy pusulalarının kabulü” gibi “hazırlık işlemlerini sonuçlandırmak” kongre divanın görevidir. İlçe seçim kuruluna bu konuda yasa tarafından bir yetki ve görev verilmemiştir (bkz., SPK m. 21). Yasadaki “seçimin devamı” ibaresinin objektif ve süreç mantığına uygun anlamı da budur. “Her devamın” sıfır noktasından epeyce sonra başlangıcı var olup “sıfır noktası ile devam noktası” arasındaki “kesit”, “devamı sırasının tabi olduğu hukuka tabi olmaz.” Bu halde de kongre hukuku (MK m. 29/1) egemendir. Seçim yargısı pratiği, bu ince noktanın ayırdındadır ve doğru olarak bu kesitle (seçime hazırlık/ divan) aşamasında oluşan yolsuzluklarda görevli olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Bkz., aşağıda özel bölümünde IV/ A). Bu sakatlıkların sonuçlandırılmasında da adli yargı görevlidir (SPK m. 29/1).

Yasa koyucu, seçime hazırlıkla sınırlı divan işlemlerini de Seçim Yargısının görev alanına aktarabilirdi. Ancak bu durumda –aynen sandık

kurulunda olduğu gibi (SPK m. 21/6)-, divanın parti içinden seçilmesi, belli ağırlıkta bürokratların divanda yer alması ve somut olayda gözlenen “*tutanak sahteciliği*”ni ve diğer hukuksuzlukları kaynağında önleme yolunun benimsenmiş olması (yasanın bu yapıda düzenlenmesi) zorunlu idi. Yasa koyucu, -doğru şekilde- kongreyi korporatif özgürlük alanı olarak görmüş ve serbesti tanımıştır. Seçime hazırlık aşaması, hem eylemsel ve hem hukuksal olarak ilçe seçim kurulunun gözetim ve denetimi dışında olduğundan ve “*seçimin devamı*” ancak divanın el çekmesinden itibaren başladığından işin bu safhası, genel hükümlere (ve adli yargı denetimine) tabidir. Yasa koyucu, kollektif ve korporatif özgürlüğün gerekleri ile seçimin dürüstlüğü (AY m. 79) ilkesini, birbiri ile çatışmayacak bir yapıda dengelemek istemiştir. Gerçekten, “*divan-genel kurul*” aşaması, “*kollektif özgürlüğün en sert, zaman zaman kırııcı rekabetin, eleştirinin ve uç önerilerin*” karşı karşıya geldiği bir özgürlük ve çoğulculuk düzlemini anlatır. Bu aşamaya ilçe seçim kurulunun el atması, -bilinçli olarak- düşünülmemiştir. Bu aşama, SPK m. 29/1, 221/1 delaletiyle MK hükümlerinin yönetiminde ve bu hükümleri uygulayacak adli yargının denetimindedir (MK m. 5, 79, 83 ve diğerleri). Adaylığa başvuru, oy pusulalarının tevdi, işin bu safhasına ait olup ilçe seçim kurulunun adaylık kabul yetkisi yoktur. Bu seçime hazırlık safhası, hiçbir şartta İlçe Seçim Kurulu’nun denetiminde değildir.

Adli yargı pratiğindeki çekingenliğin temel nedeni, -muhtemeldir ki- seçime hazırlık işlemleri bağlamında kongre hukuku/seçim hukuku birlikteliğinin yol açabileceği bir anlam kayması (semantik kaza)’dır. Oysa normun metodik analizi (SPK m. 21), hukuk güvenliğini ve hukukun üstünlüğünü hakim kılacak, “*görevsizlik*” ölü noktasına (dosyayı örtmeye) yol açmayacak vus’ati ve hukuki imkanı bahşetmektedir.

B. Siyasi Parti Kongrelerinin Hukuksal Denetiminde Seçim Yargısının Görev Sınırı (AY m. 79, 67; SPK m. 21)

Seçim yargısı, gerek alttan üste örgüt yapısı, gerek işleyiş ve gerekse amacını sağlamaktan uzak yetki yetersizliği bağlamında ivedi bir reform zorunluluğu ile karşı karşıyadır.⁴³

⁴³ Seçim hukuku alanında “kurul” dan yargıya geçecek bir reformun ivediliği kaçınılmazdır. Özellikle AİHS m. 13 anlamında etkili başvuruyu sağlayacak, yetki araç ve işlevleri ile ihtiyacı karşılayacak yapılanma, ivedi bir ihtiyaçtır. Biz, bu alanda hiç olmaz ise terim olarak “Seçim Yargısı” kavramını kullanıyoruz (bkz., Kuru, Baki,

Seçim yargısının siyasi parti kongreleri bakımından hukuki denetim yetkisi (görevi), sınırlıdır.

1. İlçe seçim kurulunun veya daha doğru bir kavramlaştırma olarak seçim yargısının, siyasal partinin herhangi bir çeşit kongresini iptal etme yetkisi yoktur (SPK m. 21).

2. Siyasal Partiler Yasası'nın, kongre bağlamında seçim yargısına yüklediği görevler bellidir. Bunlardan idari nitelik taşıyanlar şöyle sıralanabilir:

a. Kongreyi oluşturan üye (delege) listesini ve gündemi onaylamak (SPK m. 21/3). Bu kuralın amacı, kongrede yapılacak seçimlerde "oy kullanacak kimseleri" iç hukuka uygun olarak saptama ve partiyi kongreye götüren yönetimin gündeme "seçimi koymama" yoluyla, seçimi geçici olarak önleme, olabildiğince geleceğe erteleme taktiklerinin önüne geçmedir.

b. Üye listelerine yönelik itirazları kesin şekilde karara bağlamak (SPK m. 21/4). Yasa, seçimin asli unsurlarından biri olan "seçecek kişiler/seçmenler" bağlamında maddi gerçek ile kaydi gerçek arasındaki özdeşlik/uyum sağlama görevini, doğru olarak bu alanda ihtisas sahibi seçim yargısına vermiştir (Bu görev, bir yönüyle de yargısaldır.).

c. Sandık kurulunu oluşturmak (SPK m. 21/6). Seçimi doğrudan icra edecek, divanın işi kurula tevdiinden itibaren işe el koyan seçim organı (hakem organı)'dır.

d. Kongrede yapılacak seçimleri "yönetmek, gözetmek ve denetlemek" (AY m. 67, 79; SPK m. 21/1, 5). Kurulun kongre sürecindeki (toplantının açılışı ile başlayan süreçte) seçim görevi, divanın seçime kadarki gündemi bitirip işi seçim yargısına devri anından itibaren başlamaktadır. Yönetim, denetim ve gözetim, bu süreçle ilgilidir.

e. Usulüne uygun olarak oy kullandırmayı (mesai saatlerini ve hatta geceyi aşısa da), kongre sürecinde oy tasnifini ve sayımı sandık kurulu aracılığıyla sağlayıp sonuçlandırmak (SPK m. 21/7).

Prof. Dr., *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Ank. 1979, c. 1, s. 6; D. 12. D., 11.2.1970 T, 55/350-E/K (a.g.e. dpn. 22'den naklen). Anayasa Mahkemesi 18.2.1992 T, 12/7-E/K (AMKD, 1993, S. 28, s. 135 vd.); Ünlü, Ahmet Hamdi, "Yüksek Seçim Kurulunun Niteliği", *Danıştay Dergisi*, 2003. S. 105, s. 1 vd.

f. Seçim sonuçlarını gösterir tutanağı düzenlemek, imzalamak ve ilan etmek (SPK m. 21/9).

g. Seçim verilerini üç ay süre ile saklamak (SPK m. 21/9).

h. İtiraz üzerine iptal ettiği seçimlerin tekrarlanacağı kongre gününü belirlemek (SPK m. 21/11).

i. Yasa koyucu, görüldüğü üzere kongre öncesi seçmen/üye listelerinde seçim yargısını görevli kılmasına rağmen, seçimin yine aynı şekilde asli unsuru olan *“seçilmek isteyenler/adaylar”* konusunda bu yargıyı görevli kılmaması önemlidir ve uyarıcıdır. Yasa koyucu bu konuda bilinçli olarak ilçe seçim kuruluna bir yüküm getirmemiştir. Ayrıca bu hususun divan yönetiminde olacağı yönündeki tüzük hükümleri, yargısal denetimden geçerek (SPK m. 104,90) hukuki etkinliğini sürdürmektedir. Göreve ilişkin çözümde yasa koyucunun yaptığı ve tüzükler yoluyla da pozitif hukukumuzda var olan bu bilinçli tercihi göz ardı eden bir yaklaşımın ve giderek bu temelden uzak görev algısının hukukta yeri yoktur.⁴⁴

3. Seçim yargısının, siyasi parti kongrelerindeki yargısal görevi (yahut inceleme konusu görev-görevsizlik sorununa SPK m. 21 kuralının bir başka noktasından yaklaşım):

a. Seçim yargısının kazai (yargısal) görevini düzenleyen yasa hükmü, gerek konusu ve gerek sınırları itibarıyla yorumu gerekli kılmayacak açıklıkta ve nettir. Buna göre (aynen) *“Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.”*

Görüldüğü üzere, seçim yargısı;

aa. Seçimin devamı sırasında yapılan işlemlere karşı itirazlar (I) ile

bb. Seçim sonuçlarına yapılacak itirazları (II) kesin şekilde karara bağlamakla görevlidir (Münhasır görev, AY m. 142, 79),

⁴⁴ Bu hususta, yasanın hazırlık malzemeleri için bkz. SPK m. 29. M. G. Konseyi Tutanağı, B: 141. T. 20.4.1983. O:2. s. 640 vd. Keza (SPK m. 21) M. G. Konseyi Tutanağı B: 142. T. 22.4.1983. O: 1, s. 2; SPK m. 29. Aynı şekilde MGK, Tutanağı B: 141. T. 20.4.1983. O: 2. s. 634 vd.

cc. Kararın muhtevası, ya itirazın reddi (SPK m. 23/10) yahut organ seçimlerinden birinin, bir kaçının veya tamamının “iptali” (SPK m. 21/11) biçimlerinde olacaktır.

“Seçimin devamı” kavramı, divanın seçime kadar olan gündemi tamamlamasından sonra işin ilçe seçim kuruluna devri, sandık kurulunun işe koyulması anından seçimlerin tutanağa bağlanmasına kadarki çok sayıda işlem grubunun yer aldığı zaman kesitini ifade ettiği yukarda açıklanmıştır.

Sandık kurulunun oluşumunda (SPK m. 21/6), oylarda (298 S. K. 103/1-9), oy kullanılmasında (kimi üyelerin oy kullanmasını zorla önlemek ve benzeri, üye olmayanlara, ölü üyeler adına oy yaptırmak vb.) yolsuzluk, salonda seçim güvenliğinin tehlikeye düşmesi gibi eylem ve işlem yolsuzlukları, incelememizin bu maddesindeki “aa” kategorisine girmektedir. Bunları, kesin hüküm seviyesinde karara bağlama görevi, seçim yargısıdır (SPK m. 21/10). Yasa, kongrenin bu bölümüne ilişkin sakatlıklarda, SPK m. 29/1 hükmündeki görev atfını istisna yahut özel hüküm yoluyla etkisiz kıldığı için, bu sakatlık yahut yolsuzluklara adli yargı bakamayacaktır.

Aynı şekilde, tutanaktaki seçim sonuçlarının bir değerlendirme ya da aritmetik hata sebebiyle doğruyu yansıtmadığı, oyların yeniden sayılması gerektiği, imzanın sandık kurulu üyesine ait olmadığı gibi itirazlar bu bölümün 3/bb kategorisine girer. Bu itirazlar dahi aynı şekilde seçim yargısı tarafından karara bağlanacaktır.

b. Yasa, siyasal parti kongrelerindeki organ seçimlerine itirazı “seçimin devamı sırasındaki işlemler (I) ve tutanağa bağlanan seçim sonuçları (II)” olmak üzere “iki sebeple” sınırlamıştır (SPK m. 21/10). Bu sebepler genişletilemez. İtiraz hukuku, seçim hukukunun bir bölümü olarak “bağlı sebepler” hukukudur. Şu kadarki itirazın “seçimin iptali”ne yol açabilmesi için, sakatlığın sonuca etkili olması (I) veya uygulamanın yasanın açık hükmüne aykırı olması (II) (genel başkanlık seçiminin açık oyla yapılması gibi) (SPK m. 15/1) şartlarından birinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir. “Sonucu etkileyecek usulsüzlük” kavramı, var olan usulsüzlüğe rağmen, sonuç aynı kalacaksa (diyelim ki iki adaydan biri elli oy fazla almış ve sayılmayan oy beş ise, bu halde yine 45 adet fazla oy varsa) o durumda seçimin ayakta tutulmasını sağlayan bir postula dayanmaktadır. Ancak yasanın buyurucu hükmüne aykırı yolsuzlukta

sebebin sonucu etkilemesi koşulu aranmaz. Genel başkanın açık oyla seçilmesi halinde, başka aday olmasa dahi seçim, buyurucu hukuku çiğneme sebebi ile seçim yargısınca mutlaka iptal edilecektir (SPK m. 14/1, 21/11 “*kanuna aykırı uygulama*” formatı. AY m. 67). Kongrede yapılan seçimlere itiraz, sınırlı olarak iki sebebe bağlandığı (SPK m. 21/10) ve ilçe seçim kurulunun –itiraz olmaksızın– ilan ettiği seçim sonuçlarını re’sen inceleme yetkisi bulunmadığı için, ilçe seçim yargısının başkaca bir yol veya başka itiraz sebepleriyle seçimi iptal etmesi normatif olarak/hukuken mümkün değildir. Örneğin seçime hazırlık aşamasında, bir adayın başvurusunun divan tarafından reddi ve yarış dışı bırakma, “*seçimin devamı sırasında*” değil, divan aşamasında yapılan bir sakatlık olduğundan, seçim hukukunun yönetiminde ve seçim yargısının denetiminde değil; kongre hukukunun yönetiminde ve adli yargının denetiminde olduğu için bu tür itirazlar, seçim yargısında görevsizlik sebebi ile dinlenemeyecektir.

c. Yasada sayılan itirazların dışında kalan yolsuzlukları, ilçe seçim kurulu ya da seçim yargısı, yapısı ve donanımı gereği de inceleyemez. Çünkü bu yargının, örneğin sahteciliği tahkik, tanık dinleme, belge dışında kalan delilleri toplayabilme yetkisi yoktur (298 sayılı Kanun m. 112). Ayrıca, itirazcının da elde edemeyeceği ve itiraz layihasına bu sebeple ekleme imkanından mahrum olduğu deliller de vardır. Bu sorunu (toplanamayan delillere ulaşma, sahtecilik incelemesi yapma ve tanık dinleme gibi) ancak adli yargı halledebilecektir. Belirtilen nedenle, yasanın görev kurgusu ve oturduğu mantık (ratio legis), seçim-adli yargı donanımı gerçeği ile de tam bir uyum içindedir (İlçe seçim yargısının büyük kongreye yönelik seçim yolsuzluklarına ilişkin kararları, Yüksek Seçim Kurulu (kanun yolu) incelemesine tabi kılınmalı; yasa, bu yönden de değiştirilmelidir (SPK m. 21/10). Bu, siyaset kurumunun hukuk ve demokrasi çizgisine çekilmesi yönünden de zorunludur.)

4. Kongrenin adli yargı tarafından iptal edilmesi temelinde kendiliğinden oluşan “*seçimin iptal edilmiş sayılması*” sonucu ile seçim yargısının verdiği “*seçim iptali*” durumlarına özel vurgu: Adli yargı tarafından yasada öngörülen (SPK m. 29, MK) sebeplerle kongrenin iptali, o kongrede alınan bütün kararları/işlemleri kendiliğinden ortadan kaldırır. “*Seçim*” de, bir kongre işlemi olduğu için kongre iptali, “*seçimi*” de “*de facto*” ortadan kaldırır. Ayrıca kongre iptali davası ile birlikte, kongrede alınan kararların da iptallerinin istenebilmesini yasaklayan bir usul

kuralı da yoktur. Seçim yargısında ise, kongre ayakta durmakta, fakat “seçim iptal edilmektedir”. Her iki iptalin sonuçları aynı olmakla birlikte, gerek sebepler ve gerek oluş şekli bakımından farklılıklar vardır. Ayrıca ilçe seçim kurulunca iptal, yasa tarafından öngörülen yöntemle “seçimin belli zamanda tekrarını” zorunlu kılmakta, kongre iptaliyle oluşan seçim iptalinde ise iradi kongre rejimi işlemektedir (SPK m. 14/6).

VI. KONGRE-SEÇİM İPTALİ HUKUKUNUN YARGI PRATİĞİNE YANSIMASI (SEÇİM YARGISI ve ADLİ YARGI UYGULAMASININ POZİTİF HUKUK MERCEĞİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ)

A. Seçim Yargısı Uygulaması

Seçim yargısı, SPK 21. maddesinde süreç için vazolunmuş görev çizgisini, çok hassas şekilde ve istikrarlı olarak uygulamaktadır. Hatta bu istikrar ve özen, o denli kökleşmiştir ki SPK 21. maddede çizilmiş görev sınırlarının ilçe seçim kurulunca aşılması halinde, -ilçe seçim kurulu kararı kesin olmasına rağmen- Yüksek Seçim Kurulu, görev sınırını aşan alt-kurul (alt-yargı) kararını “yokluk” nitelemesiyle ortadan kaldırmaktadır.⁴⁵

İncelememizle doğrudan ilgisi olan bir kaç uygulama örneğini verelim:

- Seçim yargısı, işin seçim kuruluna tevdiinden önce; divan aşamasında -seçime hazırlıkla ilgili olanları dahil- (divan veya genel

⁴⁵ Aynı anlayış içinde, seçimi ve seçim yargısını hukuki temele oturtma/istikrar amacı gözetilerek, kesin şekilde verilen alt-seçim yargısı kararlarını, Yüksek Seçim Kurulu, denetlemekte ve gereğince ortadan kaldırmaktadır. Seçim yargısı hakimi olarak kaleme aldığı eserinde Coşkun, gözlemini de yansıtır şekilde bu konudaki evrimi, şöyle dile getirmektedir: “Olağanüstü itirazlarda, alt kurulların kararları seçimin sonucunu etkiler biçimde görülürse, bu kararların kesinleşmiş ve kesin olduklarına bakılmaksızın Yüksek Seçim Kurulu’na inceleneceği 298. sayılı Kanun’un 130. maddesinde belirtildiğine göre, Yüksek Seçim Kurulu’na alt kurul ve Seçim görevlisinin kesin kararlarını belli sınırlar içinde incelemesinin işin özelliğine ve yasaya uygun olduğu savunulabilir.

Nitekim Yüksek Seçim Kurulu son yıllarda verdiği kararlarda bu görüşü benimsemiş, ilçe seçim kurulu başkanınca veya ilçe seçim kurulunca yetki ve görev dışında bir işe bakılmış ve karar verilmiş olması durumunda bu kesin kararlara karşı yapılan itirazları incelemekte ve bu nitelikteki kararların usul yönünden ortadan kaldırılmasına karar vermektedir. İçtihadın bu doğrultuda sürdürülmesi gerekli bulunmaktadır.” (Coşkun, Sabri, *Seçim Hukuku*, Ank. 2004. s. 1220).

kurulca) yapılan seçim usulsüzlüklerine bakamayacağı sonucuna varmıştır.⁴⁶ Öyle ki Yüksek Seçim Kurulu, konuya ilişkin (SPK m. 21'e dayalı) bütün itirazların hallinde yasadaki "seçimin devamı sırasında" formatını sürekli ve düzenli olarak kullanmaktadır.⁴⁷

• Yüksek seçim kurulu, seçimli kongrenin iptali veya butlanı taleplerine bakamayacağını, kongreye yaptırım uygulama ve tedbir kurma yetkisinin adli yargıda olduğunu içtihat etmiştir.⁴⁸ YSK, bu so-

⁴⁶ Bir ilçe seçim kurulunun konuya ilişkin kararı şöyledir: "CHP üyesi Sabri Ergül Çankaya 1. İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'na verdiği, 01.02.2005 havale tarihli dilekçesinde, 29.01.2005 tarihinde toplanan olağanüstü kurultayda oluşturulan divan başkanlığına seçimlerin çarşaf liste ile yapılması ile önerge verildiğini, divan başkanlığının bu önergeyi genel kurulun onayına sunmadan genel başkanlık seçimini blok liste usulüne göre yaptırdığını ileri sürerek tüzük ve yasaya aykırı yapılan seçimlerin iptaline karar verilmesini istemesi üzerine dilekçe ve ekleri incelendi;

Gereği Düşüldü:

Dilekçede, kurultayda oluşturulan divan başkanlığının uygulamaları nedeniyle seçimlerin iptaline karar verilmesi istenmiştir. Siyasi Partiler Yasası'nın (2820 sayılı Yasa) 21. maddesinin 5. fıkrasında "... kongrelerde yapılacak seçimler ilgili seçim kurulunun gözetimi ve denetiminde yapılır. Bu seçimlerin usul ve şekilleri ile seçimlerde kullanılacak oy pusulası ve listelerin tanzim tarzı siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir..." kuralı getirilmiştir. Buna göre seçim başlamasından önce divan başkanlığının aldığı karar ve uygulamalara ilçe seçim kurulu başkanının karışma yetkisi bulunmamaktadır. Yüksek Seçim Kurulu'nun 189 Sayılı ilke kararında da benzer görüşlere yer verildiğinden seçimin iptaline ilişkin istemin reddine,

Kararın talepte bulunan Sabri Ergül'e tebliğine,

02.02.2005 tarihinde kesin olarak karar verildi.02.02.2005" (Çankaya 1. İlçe Seçim Kurulu'nun 02.02.2005 t. 34 sayılı kararı)

⁴⁷ Yüksek Seçim Kurulu, SPK m. 21 hükmüne uygun olarak görev formülasyonunda şöyle bir metin kurgusunu sürekli ve istikrarlı biçimde tekrarlamaktadır: "Yukarıda sözü edilen Siyasi Partiler Kanunu'nun 21. maddesinin 11. fıkrasında, seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazların hakim tarafından aynı gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazların hakim tarafından aynı gün inceleneceği ve kesin olarak karara bağlanacağı belirtilmiştir." (YSK 26.07.1993 T. 116 sayılı kararı; Coşkun, a.g.e., s. 1163).

⁴⁸ Yüksek Seçim Kurulu'nun konuya ilişkin içtihadı şöyledir: "İbraz edilen kimlik belgesinden istem sahibinin 1991-1995 yılları arasında Demokratik Sol Parti Adıyaman Milletvekili olduğu anlaşılmaktadır.

Sunulan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yazısı ve ekindeki tutanaklarda anılan kongre delege listesinde 1189 ismin yer aldığı, bunlardan 865 kişinin partiye üye kaydının bulunduğu, 310 kişinin ise Demokratik Sol Parti üyesi olmadığı, delegele- rin bir kısmının başka parti üyesi olduğu, bir kısım milletvekillerinin de yine başka partiye üye olduklarının belirtildiği görülmüştür.

Talepci ayrıca doğal delege olan parti kurucularına delege listesinde yer verilmediği ve delege seçimlerinde usulsüzlükler yapıldığını da ileri sürerek, bu yasaya

nuca ilçe seçim kurulu kararı kesinleşmiş olmasına rağmen varmıştır. Çünkü yasa, YSK'ya seçim yolsuzluklarını karara bağlama ile birlikte, seçimin dürüstlüğü ve hukuka uygunluğu bağlamında “ilke oluşturma” görevini de vermiştir (AY m. 79, 298 SK m. 14/12).

• Keza Yüksek Seçim Kurulu, alt seçim kurulunun, seçimli kongre düzenine müdahaleye yönelik iptal kararını “yokluk yaptırımı” yoluyla ortadan kaldırmıştır. Sözü geçen kararda, YSK, görev sınırlarına tekrar vurgu yapmıştır.⁴⁹

aykırı işlemlerin iptal ve butlan sebebi teşkil ettiğini iddia edip hukuku ve cezai yaptırım uygulanmasını ve bir tedbir kararı verilmesini istemiştir.

Sunulan evrak arasındaki yazışmalardan talepçinin Demokratik Sol Parti aleyhine Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi’nde dava ikame ettiği anlaşılmaktadır.

Kurulumuzun ibraz edilen belge ve bilgilere bağlı kalarak yaptığı inceleme neticesinde;

1. İstemdeki ağırlık delege seçimine, delege listesinin tanzimine listede yazılı kimselerin delegelik ehliyetlerine ve seçime ilişkindir. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 21. maddesinde anılan konulardaki itiraz ve şikayetler belli prosedüre bağlanmış bulunmaktadır. İlgili kongre 29.04.2001 tarihinde yapılmış, delege listeleri kesinleşmiş keza seçimle ilgili şikayet ve itiraz süreleri de geçmiş bulunmaktadır. Bu sebeplerle ve kesinleşme nedeni ile itirazın reddine karar verilmesi gerekmiştir.

2. Talepçinin hukuki ve cezai müeyyide uygulanması bu uğurda tedbir kararı verilmesi ve kongrenin yok sayılması istemlerine gelince; Dilekçe ve ekli yazışmalardan bu nedenlerle Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi’ne dava ikame edildiği anlaşılmış olup anılan hususlarda tedbir vazı ve karar verilmesi mahkemenin görevi içerisinde olup cezai yaptırım isteme ve uygulamasıda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı görevi cümlesinden bulunduğundan, istemin bu sebeple de reddi gerekmiştir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerle; gerek kesinleşme ve gerekse Kurulumuzun görevi dahilinde bulunmayan işlemlerle ilgili Celal Kürklüoğlu’nun taleplerinin reddine, 25.06.2001 tarihinde oybirliği ile karar verildi.” (YSK’nın 25.06.2001 T. 359 sayılı Kararı)

⁴⁹ Yüksek Seçim Kurulu’nun emsal kararı şöyledir: Karar No:189 Antalya 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan kurulumuza gönderilen 1.5.1986 gün ve 117 sayılı yazıda; müracaat üzerine Sosyal Demokrat Halkçı Parti Antalya İl Kongresi’nin toplantı ve seçim günlerini bir karar ile belirlediğini, ancak bu kararın yetkisi olmayan il seçim kurulunca iptal edildiği bildirilip il seçim kurulunun usul ve yasaya aykırı bulunan bu iptal kararının kaldırılmasını istenmekle, ilgili evrak ve mevzuat incelendi.

Gereği Düşünüldü:

Sosyal Demokrat Halkçı Parti Antalya İl Başkanı Avukat M. Zeki Durmaz’ın 28.4.1986 gün ve 41 sayılı bir yazıyla ilçe seçim kurulu başkanlığına müracaat ederek, partilerinin Antalya İl Kongresi’ni 13-14 Mayıs Salı ve Çarşamba günlerinde, çoğunluk sağlanamadığı takdirde 17-18 Mayıs 1986 Cumartesi-Pazar günlerinde yapacaklarını bildirdiği, bu başvuru üzerine söz konusu parti kongresinin (1. toplantısının) çoğunluk sağlandığı takdirde 13 Mayıs 1986 Salı günü saat 10.00’da Antalya Kültür Sineması’nda yapılmasına, kongrenin en geç saat 17.00’de bitirilmesine, seçimlerin ise 14 Mayıs 1986 Çarşamba günü saat 09.00’da başlamasına saat 17.00’de

B. Adli Yargı (Alt-Mahkemeler ve Yüksek Yargıtay) Uygulaması

İçtihat Mahkemesi olan (AY m. 154) Yüksek Yargıtay'ın "*seçimli kongre hukuku*" sorunlarını SPK 21/SPK 29 ekseninde ele alan, alt-mahkemelere yol gösteren bir "*ıçtihat*"ı yoktur.

Siyasal Parti "*seçimli büyük kongresinin iptali*" davasında alt mahkemeler, -durumu tam da tasvir eden sözcükle- SPK m. 21 hükmüne "*maymuncuk anahtarı*"⁵⁰ işlevini yüklemekte, bu yolla "*görevsizlik kararı*" kurmaktadırlar. Yüksek Mahkeme de, alt mahkeme gerekçesine atıfla "*formül onama*"da bulunmaktadır.

bitirilmesine, nisap temin edilemediği takdirde 2. genel kurul toplantısının 17 Mayıs 1986 Cumartesi günü saat 10.00'da aynı yerde yapılmasına, seçimlerin ise 18 Mayıs 1986 Pazar günü saat 09.00-17.00 saatleri arasında... Antalya Kültür Sineması'nda yapılmasına...) şeklinde 29.4.1986 gün ve 56 sayılı bir kararın Antalya 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nca itti haz edildiği, Avukat M. Zeki Durmaz anılan karara karşı itirazda bulunmakla Antalya İl Seçim Kurulu'nun, bu itirazı kabul ettiği ve İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nın 29.4.1986 gün ve 56 sayılı kararındaki kongrenin ve seçimlerin ayrı günlerde yapılmasına ilişkin kısmının iptaline karar verdiği, 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nın da İl Seçim Kurulu'nun 30.4.1986 gün ve 7 sayılı olan bu kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ve kaldırılmasını istediği evrak içeriğinden anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 21. maddesinde siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimlerinde ilçe seçim kurulu başkanlarına sadece gözetim görevi verildiğinden söz edilmektedir. Bu konuda ilçe seçim kurulu başkanlarının bundan öteye giden yetkileri bulunmadığı gibi il seçim kurullarının ve hatta Yüksek Seçim Kurulu'nun da itirazları kabul etme, inceleme ve karara bağlama yetki ve görevi bulunmamaktadır.

Antalya 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nın Sosyal Demokrat Halkçı Partisi'nin Antalya İl Kongresi'nin ve seçimlerinin ayrı ayrı günlerde yapılmasında içeren 29.4.1986 gün ve 56 sayılı kararı ile bu kararın iptaline dair olan 30.4.1986 gün ve 7 sayılı İl Seçim Kurulu Kararı yetki dışı verilmiş olmaları nedeniyle hukuken yok hükmündedir.

Ne varki, ilçe seçim kurulu başkanı hakim in başvurusu hakkında Kurulumuzca bir karar verilmesine de yasal olanak yoktur.

SONUÇ: 1- Konu ve istek hakkında karar alınmasına yer olmadığına,

2- Karar örneğinin Antalya İl Seçim Kurulu ile 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlıklarına gönderilmesine,

3- 7.5.1986 günü oybirliğiyle karar verildi." (YSK'nın 7.5.1986 t. 189 sayılı kararı).

⁵⁰ Değerli ve merhum hocamız Prof. Şakir Berki derslerde, "MK 2. hükmü, hukukun maymuncuk anahtarıdır. Açmayacağı kapı yoktur" derdi. Yine merhum hocalarımızdan Prof. Kemal Tahir Gürsoy, sınavlarda kopya girişimlerinin denetiminde yüksek özen bağlamında "Volter'e göre iyi niyet, cehenneme giden yolun adıdır" derdi. Şu bizim SPK m. 21 hükmü, uygulama pratiğinde bir tuhaf etki doğurmuştur. "Cehennemi" de, "cenneti" de belli değil.

Durumu, bir kaç uygulama örneği ile ortaya koyalım:

1. Örnek Olay: *“Divan başkanının hukuka aykırı ve taraflı davranması, gündemi (özellikle rapor müzakerelerini) uygulamaması, seçim hakkının kısıtlanması”* gibi tamamen kongre hukukuna dayanan “kongre iptal davasında” Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesi’nin kurduğu kararın ilgili bölümü şöyledir: *“2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun seçimlerle ilgili 22. maddesinde ‘seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin karara bağlanır’ denmektedir. CHP’nin olağan 30. Kurultayı’nın da seçimlerde ve işlemlerde bir hata yapılmış ise itirazın yasada öngörülen biçimde seçim hakimine yapılması gerekmektedir. İtiraz edildiği halde sonuç alınmaması, yada hiç itiraz edilmemesi durumunda, bu işlemlerin açılacak dava ile iptali mümkün değildir. Bu konuda mahkememiz görevli değildir. Hüküm: Görevsizlik sebebiyle dava dilekçesinin reddine.”*⁵¹

[Kararda yer alan SPK m. 22 hükmü, bir partinin grup kurması ile ilgilidir (I). SPK m. 21 denmek isteniyorsa, bu maddenin kongre-divan sakatlıklarını düzenleyen bir yapısı yoktur (II). Bu konuda görev SPK m. 29/1 yoluyla çözülecektir (III). *“(İlçe seçim kuruluna) İtiraz edildiği halde sonuç alınamaması ... durumunda (dahi) bu işlemlerin (kongrenin denmek istiyor) açılacak dava ile iptali mümkün değildir”* gerekçesi, yargı gücünün içinde bulunduğu hukuk kalitesi veya bunalımı bakımından *“vahim”*dir.]

Yargıtay Yüksek 4. Hukuk Dairesi, kanun yolu incelemesinde şu sonuca varmıştır:

“Davacı Bedri Baykam ve Ertuğrul Çepni vekili Avukat A. Tayyar Selçuk tarafından, davalı CHP Genel Başkanlığı aleyhine 21.11.2003 gününde verilen dilekçe ile kurultayda alınan kararların geçersizliğine ve iptaline karar verilmesinin istenmesi üzerine yapılan yargılama sonunda; Mahkemece görevsizlik nedeniyle dava dilekçesinin reddine dair verilen 2.7.2004 günlü kararın Yargıtay’da duruşmalı olarak incelenmesi davacılar vekili tarafından süresi içinde istenilmekle, HUMK’un 438/1. maddesinde belirtilen tüzel kişiliğinin genel kurul kararlarının iptaline ilişkin bir dava bulunmasına ve aynı maddenin 3. fıkrası gereğince görülen lüzum üzerine duruşmalı ince-

⁵¹ Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesi, 2.7.2004 T. 848/251-E/K

leme yapılması kararlaştırılmakla belirlenen 28.12.2004 duruşma günü için yapılan tebligat üzerine temyiz eden davacılar vekili Avukat A. Tayyar Selçuk ile karşı taraftan davalı vekili Avukat Mutluhan Karagözoğlu geldiler. Açık duruşmaya başlandı. Süresinde olduğu anlaşılan temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve hazır bulunanların sözlü açıklamaları dinlendikten sonra taraflara duruşmanın bittiği bildirildi. Dosyanın görüşülmesine geçildi. Tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü.

Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı kanıtlarla yasaya uygun gerektirici nedenlere göre yerinde görülme-yen temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün onanmasına 7.2.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi”⁵²

Ne Mahkeme, ne de Yüksek Mahkeme, olayın hukukuna girmemiştir. Peki hukuku, bağımsız ve adil güç (AY m. 9) ekseninde kim uygulayacaktır? (AY m. 138/1) İdare, kişi veya siyaset kurumu, ondan kaçmak suretiyle hukuk susturulabilir. Olmamalıdır, ama oluyor. Ancak hukuk, dosyada susar ve yargıda susturulur ise onun nitelendirilmesine uslub ve dil kifayet etmez. Sosyoloji bilimindeki çürümenin ayak sesleri, bu ve benzerleridir.

2. Örnek Olay: Benzer şekilde divan işlemleri, gündem ve çağrı hukukuna aykırılık nedeniyle açılan “seçimli kongrenin iptali davasında” Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 5.2.2002 T. 316/58-E/K sayılı Karar ile, 1. örnekte verilen benzer gerekçe temelinde ulaşılan “görevsizlik” çözümü, Yüksek 4. Hukuk Dairesi’nce şu şekilde onanmıştır: “Davacı Celal Kürkoğlu tarafından, davalı DSP Genel Başkanlığı aleyhine 24.4.2001 ve 1.5.2001 gününde verilen dilekçeler ile davalı partinin olağan genel kurul kongresinin ve alınan kararların iptalinin istenmesi üzerine yapılan yargılama sonunda; Mahkemece davanın reddine dair verilen 5.2.2002 günlü kararın Yargıtay’da duruşmalı olarak incelenmesi müdahil davacı vekili ve davacı tarafından süresi içinde istenilmekle, daha önceden belirlenen 26.11.2002 duruşma günü için yapılan tebligat üzerine temyiz eden davacıardan asil Celal Kürkoğlu ile karşı taraftan davalı vekili Avukat Yonca Sorgün geldiler. Açık duruşmaya başlandı. Süresinde olduğu anlaşılan temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve hazır bulunanların sözlü

⁵² Y. 4. HD, 7.2.2005 T. 13206/940-E/K (Karar, yayınlanmamıştır. Özel arşiv)

açıklamaları dinlendikten sonra taraflara duruşmanın bittiği bildirildi. Dosyanın görüşülmesine geçildi. Tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü.

Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı kanıtlarla yasaya uygun gerektirici nedenlere, özellikle delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik görülmemesine göre yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün onanmasına 26.11.2002 Gününde oybirliğiyle karar verildi”⁵³

3. Örnek Olay: Yine benzer sebeplere dayalı “seçimli kongrenin iptali” davasında –benzer gerekçelerle– “ulaşılacak görevsizlik çözümünde Yüksek 4. Hukuk Dairesi”nin vardığı sonuç şudur: “Davacı Ertuğrul Çepni ve Bedri Baykam vekili Avukat A. Tayyar Selçuk tarafından, davalı CHP Genel Başkanlığı aleyhine 28.2.2005 gününde verilen dilekçe ile siyasi parti genel kurulunun iptalinin istenmesi üzerine mahkemece yapılan yargılama sonunda; görevsizlik nedeniyle dava dilekçesinin reddine dair verilen 7.4.2005 günlü kararın Yargıtay’ca duruşmalı olarak incelenmesi davacılar vekili tarafından süresi içinde istenilmekle temyiz dilekçelerinin kabulüne ve görevsizliğe dair işlerde duruşma yapılamayacağından bu konudaki isteğin reddine karar verildikten sonra tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü.

Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı kanıtlarla yasaya uygun gerektirici nedenlere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine, özellikle davanın iptale ilişkin olarak ileri sürdüğü nedenler 2820 sayılı siyasi partiler yasası’nın 21. Maddesine ilişkin olması, kongre süresince yapılan işlemlerle ilgili bulunması, böylece kongreden önce ve sonraki işlemlerle ilgili olmaması, bu haliyle de seçim hukukunu ilgilendirmesi, bu nedenle de adli yargının görev alanı dışında kalmasına göre yerinde görülmemeyen temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün onanmasına 8.11.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi.”⁵⁴

(Yüksek Daire’nin onamadaki meşruhatı, SPK 21. madde hükmü ile tamamen çatışmakta, kongre hukuku (SPK m. 29/1, MK) ile seçim hukukunu (SPK m. 21) birbirinden ayıran kriterler yok sayılmaktadır.

⁵³ Y. 4. HD. 26.11.2002 T., 5792/13518-E/K (Karar, yayınlanmamıştır. Özel arşiv).

⁵⁴ Y. 4. HD. 28.11.2005 T., 9400/12798-E/K (Karar, yayımlanmamıştır. Özel arşivim/kartoteks no: 1182).

En basit bir sualdir ki SPK m. 21 hükmü, kongre/divan hukuku olarak hangi kuralı getirmiştir? Bu makalede ortaya konan ve SPK m. 21,29 hükümlerinde en yalın şekilde var olan hukuki temeller karşısında bu meşruhat (onama açıklaması), bir redaksiyon hatası eseri olsa gerektir. “Seçim süreci” ibaresi yerine zuhulen “kongre süreci” ibaresi konmuş olmalıdır.

VII. YARGISAL KİLİTLENME

“Seçimli kongrenin iptali davasında”, seçim yargısı “ben görevsizim”, keza adli yargı da ben “görevsizim” diyor. Ya kim görevli? Aile Mahkemesi mi, Ceza Mahkemesi mi, Anayasa Mahkemesi mi? Görüldüğü gibi her iki yargının “görevsizlik” eşdeğer çözümü, bu davalar yönünden “yargısal kilitlenme”ye yol açmaktadır. Bu kilitlenme, yasa ile verilmesi zorunlu (AY m. 142) bir kuralın (yasa hükmünün) yokluğundan mı doğuyor? Hayır. Bu incelemede her iki yargının dava somutunda görev sınırlarının yasa ile belirlendiği ortaya konmuştur (SPK m. 21, 29/1; Dern. K. m. 34,18).

Sorunun terazisi (ya da merceği) yasa ise, bu mercek, “kilitlenmeye yol açan” uygulamanın adresinin adli yargı olduğunu açık ve net bir şekilde göstermektedir. Anayasamız “Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” (m. 36/2) hükmünü amirdir. Ünlü sözdür: “Kilitleyen, açar...”

Kilitlenmenin yol açtığı birkaç sonuca işaret etmek istiyorum:

a. Bu kilitlenme, “ülkeyi yönetecek partinin iç-demokrasideki hukuk yolsuzluklarını”, hukukun denetiminden kaçırmaktadır. Siyaset kurumuna “dokunulamaz bir yolsuzluk alanı” sunmaktadır. Oligarşinin tam da ürettiği zemine lojistik/takviye desteği sağlamaktadır.

b. Misyonu ve tarihsel evrimi içinde, “medeniyet kilitlenmesini” açan ya da dönüştüren yargı, somut olayımız yönünden ve ülkemiz gerçeğinde “hukuku kilitlemektedir” (AY m. 2, 9, 138).

c. Bir hukuk sisteminde yasada var olmasına rağmen yargısal tutumla “önemli bir şikayeti/hukuksuzluğu” çözebilecek organın bulunmamasının yol açtığı sonucu hiçbir adalet rejimi taşıyamaz. İnsan Hakları

Avrupa Sözleşmesi'nin 13. maddesine yansımış “etkili başvuru hakkı”, bu durumun “küresel düzeyde” “ilkeleşmiş” standardıdır.

d. Bir davanın biteviye görevden reddi “esasa dayalı çözüm oluşturmama”, hem davanın her iki tarafı ve hem kamu vicdanı nezdinde zarar doğurur. Esastan ret veya kabulün doğuracağı “hukuka güven duygusu”nun ve hukukun üstünlüğü temel değerinin tahrip yollarından biri de “davayı –yasaya rağmen– her şartta görevden ret/dilekçe reddi”dir.

Aslında bütün yönleri ve yapısı ile bu incelemede ortaya konan görev sorununun, SPK m. 21 ve SPK m. 29 hükmünün birlikte değerlendirilmesi ile aşılması çok çok kolaydır. Hatta bize göre böyle bir sorun dahi yoktur. Tüm mesele, kongre-seçim hukuku karşılaşmasını hukuk metodolojisi ayıracında sentezleyebilmektir. Böyle bir sonucu, –bütün kötü düzenlemeye rağmen– SPK m. 21 hükmü önlememektedir. Deneme bağlamında oluşturulabilecek yüzlerce çözüm formülünden biri şu olabilir: “İşin divan tarafından ilçe seçim kuruluna devri anına kadar gerçekleşen ve ayrıca seçimin devamı sırası dışında kalan hukuka aykırılık sebeplerine dayalı seçimli kongre iptali uyuşmazlıklarında görev, adli yargınındır.”

Sorunun yegane çözümü, içtihat boşluğu gerçeğinde Yüksek 4. Hukuk Dairesi'nin hukuk paradigmalarını esas alan “örnek (numune-i imtisal), kapsamlı ve hukuk üreten bir içtihadı” kurmasında yatmaktadır (MK m. 1; AY m. 9, 138, 154).

VIII. İNSAN HAKLARI AVRUPA SÖZLEŞMESİ'NİN ZORUNLU KILDIĞI ÇÖZÜM yahut (GÖREV SORUNUNU YENİDEN OKUMAK)

İHAS m. 11, korporatif ve kolektif özgürlüğü bizzat tanzim etmiş ve küresel korumaya almıştır. Buna göre “herkes ... dernek kurmak... haklarına sahiptir” (m. 11/1). Siyasal parti kurmak, üyesi olmak, teşkilat kademelerine aday olup iç-demokraside yarışmak, bu temel özgürlüğün kapsamındadır ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin yorumu da bu yöndedir (Keza AY m. 33, 68, 69).

Türkiye'nin katıldığı bu sözleşme, “etkili başvuru hakkını” da tanımıştır. Hüküm şöyledir: “Etkili başvuru hakkı bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler

tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.” (İHAS m. 13).

Olayımız somutunda ilçe seçim kurulu yolu veya seçim yargısı etkili koruma oluşturmakta mıdır, oluşturmuyorsa çözüm nedir soruları önemlidir.

Etkili başvuru için tanınan süreler (I), iç-hukukun öngördüğü merciin özellikle alt-kademe olması halinde kararına karşı kanun yolunun varlığı-yokluğu (II), bu merciin başvuru konusundaki (dar-geniş) araştırma yetkisi (III), kabul edilebilirlik ve etkili başvuru hakkı bakımından önemlidir. Başvuru için öngörülen, kısıdan daha kısa (çok kısa) -ki seçim yargısında iki gündür- süreler (SPK m. 21/10), AİHM’ce hem etkili başvuru ve hem adil yargılanma hakkına aykırı bulunmuştur. Bu kurula sahteciliği inceleme ve delil toplama yetkisinin tanınmaması ve kararlarına karşı Yüksek Seçim Kuruluna gidilemezlik (SPK m. 21/10), onu etkili başvuru yolu olmaktan çıkarmaktadır. Ayrıca sorun için başvurulmuş merciin kendini görevsiz sayması halinde, işi görevli mercie aktaracak bir usuli yapının yokluğu da adil yargılanma hakkı yönünden sorgulanmağa değer görülmelidir (Oysa adli yargının içyapısında ve idari yargıda böyle bir aktarım ve hakkı usule boğdurmama mekanizması vardır).

İmdi :

Temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası bir antlaşma olarak, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, özellikle Anayasa’daki yeni düzen gereği aykırı yasa hükümlerini etkisizleştirmekte, yatay etki doğurmakta ve anlaşmazlığa doğrudan uygulanmaktadır (AY m. 90/5. c. 2/7.5.2004 T.; 5170 S. K. m. 7 ile ek. Monist görüşün küresel hukuk mantığı içinde pozitif anayasaya girişi).⁽⁵⁵⁾

• İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ni yaşama geçirecek öncü güç, “yargı erki”dir.

• Bu sözleşme standardını yakalamanın ön-koşulu, kapsamlı sorunlarda “İHAM” standardının gözetilmesidir.

⁵⁵ AY m. 90. Yüzbaşıoğlu, Nemci, Prof. Dr., “Mayıs 2004’te Anayasa’nın 90. Maddesine Eklenecek Hükümün Türk Anayasallık Blokuna Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bülent Tanör’e Armağan*, İst. 2004. s. 782 vd. Konuya ilişkin yürürlükteki hukukumuz açısından ayrıntılı değerlendirmeler için, bkz., *Anayasa Yargısı Dergisi*, Ank. 2000. S. 17 (bir bütün olarak derginin tümü).

İHAS'ın zorunlu kıldığı adil yargılanma ve etkili başvuru ve korporatif özgürlük (m. 6, 11, 13) haklarının Türkiye orijinli kimyasal yoğurumu (rasyonel yorum), görevin adli yargıda olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda Avrupa Konseyi tarafından 2005 yılında yayınlanan "kılavuz" eserde şunlar söylenmektedir: (aynen) Bu alanda ihlal tespiti giderek daha sık gerçekleşmesi sonucunda Mahkeme kısa süre önce "yargı hizmetlerinde aşırı gecikmelerin" olduğu ve "bu konuda davacıların ülkelerinde hukuki başvuru yollarının kapalı olduğu" durumlarda, ulusal hukuk sistemlerinde hukukun üstünlüğüne yönelik "önemli bir tehlikenin" varlığına dikkat çekmiştir (örneğin bkz., Bottazzi-İtalya [BD], No. 34884/97, paragraf 22, AİHS 1999-V; Di Mauro-İtalya [BD], No. 34256/96, paragraf 23, ECHR 1999-V; A. S-İtalya [BD], No. 35265/97, paragraf 18, 28 Temmuz 1999, henüz rapor edilmemiştir; ve Ferrari-İtalya [BD], No. 33440/96, paragraf 21, 28 Temmuz 1999, henüz rapor edilmemiştir).

Mahkeme bu çerçevede, başvurucunun makul süre zarfında yargılanmaması nedeniyle 6. madde 1. fıkranın ihlalini tespit etmiş olmasına bakmaksızın ve bundan bağımsız olarak, başvurucunun şikayetini 13. madde ışığında değerlendirmenin gerekli olduğu görüşündedir.

13. Madde'nin amacı bkz., *Collected Edition of the "Travaux Préparatoires" of the European Convention on Human Rights* (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi "Hazırlık Çalışmaları" Derleme Baskısı), cilt II. s. 485 ve 490, ve cilt III, s. 651'den de anlaşılacağı üzere], Bireylerin, sözleşme'de belirtilen haklarının ihlal edildiği durumlarda konuyu mahkeme'ye getirerek uluslararası mekanizmayı işletmeden önce, ulusal düzeyde çare arayabilecekleri vasıtaların mevcut olmasını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, eğer Sözleşme'den kaynaklanan iddiayı ulusal bir makama havale etmek mümkün değilse, bir bireyin makul sürede yargılanma hakkının etkinlik derecesi azalacaktır. Ayrıca, 13. maddede öngörülen koşullar, bireylerin hukuki işlemlerde haddinden fazla gecikmelere maruz bırakılmamaları yönünde 6. madde 1. fıkrada öngörülen genel yükümlülüğe dahil olmaktan ziyade, bu fıkra hükümlerini pekiştirir niteliktedir.⁵⁶

⁵⁶ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından alıntılar, 2005 s. 411.

“Bütün kongre işlemlerini” adli yargının görevi dışında tutan (seçim yargısının görevini benimseyen) Yüksek Daire’nin meşruhatlı onama kararı, bir redaksiyon hatasını içermiyorsa hiçbir şartta hukuku yansıttığı düşünülemez (Y. 4. HD. 28.11.2005 T. 9400/12798-E/K. Karar yayımlanmamıştır. Özel Kartoteks No 1182. Bu yazımızın “VI/B-3. örnek olay” Bölümü).

Yüce Daire, *“kongre süreci”* ile *“seçim süreci”*ni kastetmiş olsa gerektir. SPK m. 29/1, 121; MK m. 83 hükümlerini siyasi partiler bakımından ilga işlevini yüklenen bu değerlendirme, pozitif hukukumuz ve içtihat kriterleri yönünden elbette ki savunulamaz (AY m. 7, 87). Kongre, seçimsiz olsa idi o kongrenin hangi safhalarını ve kararlarını adli yargı denetleyebilecek idi ise, seçimli kongrelerde de o safhaları yine adli yargı denetleyecektir. Seçimli kongre, adli yargı bakımından bağışık bir alan oluşturmamaktadır. Seçimli kongrede yegane fark, divanın işi ilçe seçim kuruluna tevdi ettikten sonra başlayan *“seçim işlerindeki yolsuzluklara ilçe seçim yargısının bakmasında”* yatmaktadır (SPK m. 21/10, 11).

Sonuç olarak yüksek dairenin, yargıtayın normatif misyonu kapsamında sorunu çözen, denetim nesnelliğini sağlayacak, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi egemen kılacak, normatif ölçütleri de içeren bir içtihat kurması zamanın seçimli kongre davalarında yaşandığı açıktır.

IX. BİR ÖNERİ

Yaşamım, büyük ölçüde hukuk (savunma) pratiğinde geçmiştir. Azımsanmayacak bir zaman diliminde siyasi parti tecrübem de oldu. Bilgi ve gözlemlerimden de yararlanarak, bir taslak oluşturmaya çalıştım. Bu taslak, Siyasi Partiler Kanunu zorunlu reformunun küçük bir parçasıdır. Aslında SPK m. 21 hükmü, tamamen yeniden inşa olunabilir. Ne var ki böyle bir çabanın, diğer maddelere yansıyan bölümler itibarıyla, *“tek maddede”* sonuç vermesi, imkansızdır. Biz, kongre ve seçim sakatlıklarında görev dahil, yargısal denetim sorunlarını arındırmaya yönelik modele ağırlık verdik. Bu tür modeller, siyasal partilerin hukuk ve demokrasi zeminine çekilmesinde, giderek siyaset kurumunun rasyonelleştirilmesinde dönüştürücü dinamik oluştururlar.

Siyasi Partiler Kanunu’nun 21. maddesinin başlığının aşağıdaki şekilde değiştirilmesi, 10 ve 11. fıkra hükümlerinin yürürlükten kaldı-

rılması, 9. fıkradan sonra gelmek üzere, aşağıdaki fıkraların eklenmesi gerekir:

“Seçimlerin yapılması, itiraz ve uyuşmazlıklarda görev, partinin organsız kalması ...

...

Gündemdeki sıraya göre kongre divanının, işi ilgili seçim kuruluna devretmek suretiyle başlayan ve seçim tutanağının ilanı ile sona eren seçim sürecindeki her türlü seçim yolsuzluklarına ilişkin itirazlar, seçim kurulu hakimi tarafından iki gün içinde karara bağlanır. Büyük kongreye ilişkin olmayan kararlar, kesindir. Büyük kongreye ilişkin kararlara karşı, bildirimden itibaren iki gün içinde doğrudan Yüksek Seçim Kurulu'na başvurulabilir. Yüksek Seçim Kurulu, bir ay içinde kesin kararını verir.

Seçim tutanağının düzenlenmesinden itibaren iki günden sonra yapılan itirazlar dinlenmez.

İtiraz üzerine seçimin iptali halinde, kararın kesinleştiği tarihten itibaren en erken bir, en geç iki ay içinde seçimlerin yenileneceği kongre günü, seçim kurulunca siyasi partiye bildirilir. Belirlenen günde yalnızca seçim yapılır. Bu seçimlerde dahi aynı kanun hükümleri uygulanır.

Seçim süreci dışında kalan kongre hukukuna aykırılıklara ilişkin talepler, bu aykırılıklar seçimle ilgili olsa dahi, Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından en geç üç ay içinde karara bağlanır. Siyasi parti kongresine ilişkin davalardaki hükümlerin temyizi halinde Yargıtay, kesin olarak karar verir.

Kongrenin sona ermesinden itibaren bir ay içinde dava yoluyla ileri sürülmeyen talepler dinlenmez.

Siyasi partilerin organsız kalması halinde kayyım hukuku uygulanır.

...” (56-a)

^{56-a} Taslağın gerekçesi şöyledir: “Maddenin yürürlükteki şekli, seçimin yapıldığı kongreye ve seçimlere yönelik talep ve itirazlarda görevli merciler konusunda, hukuki kriterlere dayalı bir düzenleme içermemektedir. Değişiklik, seçimi de içeren kongre bağlamında ortaya çıkacak anlaşmazlıklarda adli yargı ile seçim yargısının görev sınırlarını belirlemekte, uygulamadaki duraksamaları ve hatta yargısal kilitlenmeyi kaldırmaktadır (AY m. 141, 36/2).

Taslakta, seçim süreci tanımlanmış, seçim süreci dışında kalan kongre sakatlıklarında SPK 29/1 hükmünün ve korporatif hukukun zorunlu sonucu olarak Adli Yargı görevli kılınmıştır. Mahkeme, sakatlığın niteliğine göre, kongreyi veya kongrede

X. KONGRE İPTALİ HUKUKUNDA KİMİ SORUNLAR

A. Kanun Yolları Hukukunda Genellikle Dillendirilen Bir Zihniyete Özel Vurgu (Bunca Zaman Sonra Ne Kongre İptali?)

Bilhassa korporasyon anlaşmazlıklarında (tüzel kişiler hukukunda) *“kongrenin üzerinden bu kadar zaman geçmiş, artık müeyyide uygulanır mı?”* yollu ön-yargının bilinç derinliklerinde yer aldığı zaman zaman gözlenmektedir. Bu ön yargının –hele yargıda– tasavvuru ve tahay-

alınan karar yahut kararları iptal edebilecektir. Seçim süreci dışında kalan sakatlık (hukuka aykırılık) iddiası, doğrudan seçimi ilgilendirse dahi, görev adli yargının olacaktır. Söz gelimi işin divan tarafından seçim kuruluna devrinden önceki safhada (seçime hazırlık aşamasında) adaylardan birinin adaylığının reddi (yarış dışı bırakılması), seçim tutanağı düzenlenip ilan edilmekle birlikte kongre sona ermeden, “gündeme hakimiyet ilkesi” gereği kongrenin bütün sonuçları ile genel kurul kararı ile iptali hallerinde görev, adli yargındır. Çünkü bu safha, seçim kurulunun gözetim, denetim ve yönetimi dışında kalmakta, ayrıca seçim hukukunu aşarak daha kapsamlı genel hükümleri ilgilendirmektedir.

Mevcut yasada, “itiraz ve seçim iptali arasında varlığı zorunlu bağ” başarılı şekilde kurulamamıştır. Seçim yargıcının bir seçimi –itiraz olmaksızın– re’sen iptal etme yetkisi bulunmamasına, SPK m. 21/10 hükmünün bu temelde düzenlenmiş olmasına karşın, aynı maddenin onbirinci fıkrası hükmü bu ilkeyle çatışmaktadır. Taslak, bu çatışmanın yol açabileceği duraksamaları da gidermektedir.

Taslakta, “kanuna aykırı uygulama, usulsüzlük (SPK m. 21/10, 11)” gibi terimler yerine, Anayasa’nın 79. maddesine uygun olarak “yolsuzluk” kavramına ağırlık tanınmıştır. Seçim yargıcı: gerçekleşme tipleri (kaçınma, eylem, işlem, karar ve diğerleri) ne olursa olsun yolsuzluğun hukuki nitelemesine göre karar verecektir. Şu kadarki “seçimin iptali”, “yolsuzluğun sonuca etkili olmasına bağlı”dır. Sözgelimi aday tek kişi olsa dahi, gizli oy kuralına aykırılık (SPK m. 15/1) doğrudan sonuca etkilidir. Çünkü gizli oyun verdiği hareket serbestisi, “açık oy” da yoktur. “Sıfıra yakın sonuç veya zorunlu nisabın altında kalma”, gizli oyda olasılık dışında değildir.

Taslak, seçim ve seçimli kongre uyuşmazlıklarında her iki yargıdaki gecikmelere karşı süre baryerleri koymuştur. Anlaşmazlığın uzun süre ayakta tutulması, siyaset kurumuna (doğal olarak partiye) zarar vermektedir. Büyük kongrede Yüksek Seçim Kurulu yolunun tanınması, partinin sistem içindeki anayasal rolü sebebiyledir (AY m.68/2). Yargıtay’ın kesin karar verme yetkisi de aynı nedene dayanır. Yargıtay’ın “kesin karar vermesi modeli” seçimli kongre uyuşmazlıklarıyla sınırlı olmaksızın, her çeşit kongre için öngörülmüştür. Ülkeyi yönetmeye talip kuruluşların yapı ve işleyişleri de bu hedefin gerisinde kalmayan standartlarda seyretmelidir.

Adli yargının veya seçim yargısının seçim iptali ile ilgili kesinleşmiş kararı, ilişkin bulunduğu organı hükümden düşürür. Bu, de facto bir sonuç olup başkaca bir kararı gerekli kılmaz. Partinin organsız kalması halinde MK’nın kayyımına ilişkin hükümleri (MK 427 ve diğerleri) devreye girecektir. Kayyımın yönetiminde kongre oluşturulup organ seçimleri gerçekleştirilinceye kadar yetki, kayyımda olacaktır. Aslolan, siyasal partilerin hukukun üstünlüğü ve demokrasi değerlerine büyük sadakat içinde kongre yolsuzluklarına ve bu gibi istenmeyen sonuçlara yol açmamalarıdır.”

yüğü dahi hukukun üstünlüğü ve adalet vatanı bakımından hazin ve düşündürücüdür:

1. Aslolan, hakkın süresinde kullanılmasıdır. Sistemin veya bir tarafın sebebiyet verdiği uzama, hukuku askıya alma ve yükü hak-arayana yükleme hakkını vermez.

2. Yargı, yerindeliği değil, hukuku konuşturacaktır (AY m. 138, HUMK m. 76). Bütün talihsizlikler birleşip davayı kongre sonrasına sarkıtsa dahi, iptal davasının konusuz kaldığından reddi yerine, hukuka aykırılığın tespitini içeren hüküm kurulması gereği, korporatif hukukun doğal sonuçlarındandır (Y. 2. HD, 8.2.1974 T. 532/753-E/K, Y. 2. HD, 27.3.1995 T. 2487/3489-E/K. Özel Kartoteks No:1184). Bu sonuç, hukuksuzluğu yol edinenlere hukukun geçit vermemesinin ve meşruiyetsizliği geç de olsa açığa vurma yönündeki adalet felsefesinin de gereklerindendir. Aynı sonuç, yeri geldiğinde hukuku kurma (kural koyma) gücüne ulaşabilecek siyasi partiler yönünden daha da kaçınılmaz biçimde böyledir. Kongredeki hukuksuzluğu meşrulaştırma, giderek ödüllendirme anlamına gelecek yargısal çözümleri hukuk sindiremez. Zamanla bağılı olmaksızın “kanun yararına yargı yolu ve kanun yararına bozma (HUMK 427/6-8)” kurumunun genetik kodlarında bu ince hukuk sezgisi yatmaktadır.

3. Yargının ve kanun yolu merciinin (AY m. 154/1) bu gibi durumlarda yapacağı iş, daha fazla uzamaya mahal vermeden (AY m. 141/4) anlaşmazlığa son verecek usule riayettir (Dern. K. m. 18/1, HUMK 507 vd.).

Hukuku yargı susturursa, yargı susturulmuş olur. Bu susturma, devlet kökenli yerindeliğin hukuk zihniyetinde yol açtığı örseleme ve ön-yargılarla da olsa ...

B. Kongre İptal Davalarında Aktif Husumet (Sıfat) Sorunu

Partinin temel öznesi (hücresi), üyedir. Diğer bütün parti sıfatları (delege, başkan, organ üyesi) üyeliğin türevleridir (SPK m. 6). Kongrenin hukuka uygun olarak yapılması, partinin kamuoyu görüntüsünde bozulmalara yol açmaması; üyenin en temel beklentisidir. Seçtiği delegelerin oluşturduğu kongre topluluğunu denetlemenin doğal yollarından birisi davadır. Yargılama hukuku anlatımı ile davada sıfatın koşulu

olarak “*menfaat*” şartı, üye unsuru yönünden gerçekleşmiştir. Nitekim Yüksek Mahkeme, siyasi parti üyesinin kongre iptal davasını açabileceğine içtihat etmiştir.⁵⁷ Katılımcı demokrasi tarifi de aynı sonucu verir.

Ayrıca kongre iptali, “*bir karar iptali*” davası olmadığından, esasen kongrenin iptali, kararlar dahil bütün hukuki sonuçları kendiliğinden (de facto) ortadan kaldıracığından -işin tabiatı gereği- ihtirazı kayıt koşulu aranmaz. Ayrıca toplantının kurucu unsurlarında ihtirazı kayıt vaz’ı da imkansızdır. Kaldı ki ihtirazı kayıt, geçerli bir kongrede alınan hukuka aykırı kararlar yönünden aranmaktadır (MK m. 83/1).

C. Kongre İptal Davalarında Yargılama Usulü

Kongre, 2-3 yıl süre aralığında tekrarlanan, hükmü bu sürelerle sınırlı geçici bir süreçtir (SPK m. 14/6). Kongre iptal davasında verilecek kararın hukuki etkisi, bu süreye yaklaştıkça azalmakta, giderek “*sıfır*” noktasına varabilmektedir. Bu itibarla yasa koyucu, gerek kongrenin, gerekse oradaki kararların iptali davalarını, açıkça, “*basit yargılama usulüne*” bağlamıştır (4.11.2004 T. 5253 S. Dernekler K. m.18/1, HUMK m. 507/1). Hatta bu davaların adli tatil içinde görülmesi de emrolmuştur (HUMK m. 176/11). Düzenlemenin (yasanın) amacı, davanın ivedilikle ve gerekirse dosya üzerinde bitirilmesi, hukuki çarenin sürüncemede bırakılmamasıdır.⁵⁸

Ancak uygulamada bu davalar, savunma kurnazlığı (!) kültürünün geliştirdiği olmadık engellemelerin, uzatmaların cirit attığı talihsiz platforma dönüşmektedir.⁵⁹ Yargılamanın sorumlu öznelerinin de -kimi

⁵⁷ Siyasal parti, diğer korporatif öznelerden daha yoğun şekilde “üye unsuru” üzerinde temellendirilmiştir (SPK 29. maddesinin görüşüldüğü Milli Güvenlik Kurulu Tutanağı, B: 141, T. 20.4.1983. O: 2. s. 635). Dava koşulu olarak “hukuki yarar”, “hukuki yararı” olanın dava açabilirliği yönünden bkz. Kuru, Baki, Prof. Dr., *a.g.e.*, Ank. 2001, C. II, s. 1363 vd. Ayrıca oradaki içtihatlar. Yüksek Mahkeme içtihadı şöyledir: “Bir parti kurultayınca ittihaz olunan bir kararın iptalini talep eden davacının o partiye aza olması ıcap eder. Aksi halde dava ehliyetinden mahrumdur.” (Y. 4. HD. 2.2.1950 T. 613/684-E/K. Ballar, Suat, *a.g.e.*, s. 162)

⁵⁸ Basit Muhakeme usulünün amacı, davaların daha çabuk bitirilmesine imkan vermektir (TTK m. 1460’la ilgili Adliye Encümeni Esbab-ı Mucibesi).

⁵⁹ Tensipte öngörülen makul duruşma gününün sonradan üç ayı aşan uzun süre olarak değiştirilmesi (tahrif), siyasi partinin defalarca yapılan tekitlere rağmen kongre belgelerini göndermemesi ve benzeri durumlar gözlenebilmektedir.

zaman vesile olduğu- uzamalar, hakkı ve hukuku zamana boğdurma stratejisinin bir “kötü örneği (su-i misal)” görünümündedir.

Siyasal Partiler dahil, bütün tüzelkişilerin kongre iptal davalarının sonuçlandırılmasını belli süreye (3-6 ay) bağlayan ve Yüksek Yargı-tay’a kanun yolu aşamasında “kesin olarak karar verme yetkisi tanıyan” bir yargılama modeli oluşturulmalıdır. Önerdiğimiz yöntem, yürürlükteki hukukumuzda yabancı değildir (bkz., 22.5.2003 T. 4857 sayılı İş Kanunu, m. 20/3). Yöntemin, kolektif haklar, örgütlenme ve siyasal düşünce özgürlükleri yönünden önemi ve nispi bir güvence oluşturma özelliği açıktır.

D. Siyasal Parti Kongrelerindeki Hukuk İhlallerine Karşı Cumhuriyet Başsavcılığı/Anayasa Mahkemesi Denetimi

Yasaların siyasal partilerle ilgili buyurucu hükümlerine aykırı siyasal parti eylem ve kararları yönünden Cumhuriyet Başsavcılığı’nın denetim ve Anayasa Mahkemesi’nin ihtar yetkisi/görevi vardır (SPK m. 104, Yargıtay K. m. 27/4).⁶⁰ Bu görev, siyasal partilerin denetiminde paralel görev ve yetkiler olup diğer yargısal denetim türlerini önlememektedir.⁶¹

⁶⁰ İyimaya, Ahmet, *a.g.m.*, s. 11 vd.; Bkz., Saldırım, Mustafa, Dr., *Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri*, Ank. 2005. Aynı müellif, “Cumhuriyet Savcısı’nın Özel Hukukta Dernek ve Sendika Tüzel Kişiliğinin Sona Erdirilmesine İlişkin Görevleri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2005 S. 59, s. 359 vd. Bu değerli tez ve incelemelerde, siyasal parti-korporatif hukuk ilişkisinin ele alınmaması, -telafisini beklediğimiz- bir noksanlıktır (SPK m. 29, 121).

⁶¹ İyimaya, Ahmet, *a.g.m.*, s. 288 vd. Anayasa Mahkemesi’nin bir kararında doğru olarak şöyle denmiştir: “Yasa’nın 121. maddesinin ilk fıkrasında yer alan “Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanunu’nun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır” biçimindeki hükümle de, Medeni Kanun ile Dernekler Kanunu’nun ve dernekler hakkında uygulanan öteki kanunların Siyasi Partiler Kanunu’na aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler hakkında uygulanması öngörülmüştür. Bu yasal düzenlemeye göre, kuruculuk sıfatlarının düştüğüne karar verilmiş olan kurucuların, Medeni Kanun’un 68. maddesine dayanarak genel mahkemelerden hukuki himaye isteginde bulunmalarına yasal bir engel varlığından söz edilemez. Ne var ki böyle bir yolun var olması Siyasi Partiler Kanunu’nun 104. maddesinde yazılı “Bir siyasi partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi’ne Cumhuriyet Başsavcılığı’nca resen yazı ile başvurulur...” (2.7.1987 T. 3/3-E/K. SP İhtar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı, Karar, yayımlanmamıştır.) Bilindiği gibi

Cumhuriyet Başsavcılığı, “üniter devlet” (AY m. 3) ve “laiklik” (AY m. 2) ilkelerine gösterdiği duyarlılığın yüzde birini dahi “hukukun üstünlüğü ve demokrasi” (AY m. 2) temel değerleri konusunda göstermemektedir. Sözelimi bir partinin kongresindeki “uç fikirlerin” dile getirilmesi, ertesi gün “yüksek önlemler ve taze demeçler” için geciktirilmesi imkansız/yeter sebeptir. Ama hukuk? Hukukun üstünlüğü? Ama demokrasi, demokrasinin üstünlüğü! O alan, “güçler ve dinamikler uyumu adına” örtülebilir alandır. Kongre yolsuzlukları bakımından Cumhuriyet Başsavcılığı’nızın tavrı, denetim hukukunun bu bağlamda askıya alınması eylemsel sonucunu doğurmaktadır.⁶² Üstelik bu denetim, bir talebi gerekli kılmamasına ve doğrudan (ex-official) yerine getirilmesi gerekmesine rağmen...

E. Bir Atıf Hukuku Olarak Kongre İptali Bağlamında Siyasal Partilerde Kayyımlık

Siyasal parti kongresinin iptali kararının kesinleştiği tarihte (HUMK m. 443/4), siyasal partinin seçimli organları düşer. Bu durumda kararın kesinleşmesinden önce “genel başkan”, “yürütme/genel idare kurulu” gibi kişi-kurul organların statüleri sona erer. Organsız kalan siyasal partiye bir tüzel kişi olarak, kayyım atanması zorunlu hale gelir (MK m. 427/4).⁶³ Bu gibi durumlarda –her nasılsa– “kayyımın atanmamış olması”, organsız

Anayasa Mahkemesi’nin kararı, diğer yargı organlarının kararlarından farklı olarak (AY m. 138/4), bütün yargı organlarını, bu arada Yüksek Yargıtay’ı da bağlar (AY m. 153/6). Yine bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi kararlarının sadece sonuç bölümü değil, kararın gerekçesi de bağlayıcıdır (27.5.1999 t. 58/19-E/K sayılı AMK, AMKD, S. 36, yıl: 2001 s. 436. Bu konudaki Anayasa Mahkemesi uygulaması, köklemiştir. Tanör, Bülent, Prof. Dr., Yüzbaşıoğlu, Nemci, Prof. Dr., *Türk Anayasa Hukuku*, 7. Bası, İst. 2005, s. 482. Kanadoğlu, Korkut, Dr., *Anayasa Mahkemesi*, İst. 2004. s. 274. Orada, özellikle mukayeseli hukuk atıflarını aynı doğrultudadır. Sağlam, Fazıl, Prof. Dr., “Yetki ve İşlev Bağlamında Anayasa Mahkemesi’nin Yasama, Yürütme Ve Yargı İle İlişkisi”. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 96/13. s. 58). Öte yandan “Diğer Mahkemelerle Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyumsuzluklarında Anayasa Mahkemesi’nin kararı esas alınır.” (AY m. 158/3).

⁶² Sözelimi kongreye ilişkin belgelerle varlığı duraksamasız şekilde sabit tutanak sahteciliği, cürmi hukuk yönünden bir işleme muhatap olmaksızın yerinde durabilmektedir.

⁶³ Y. 2. HD. 11.04.2005 T. 3044/5770-E/K. Aynı Daire, 1.5.1984 T. 3848/4121-E/K (Uyar, Talih, *Türk Medeni Kanunu*, Ank. s. IV/3937; Gümüş, Alper Mustafa, Dr., *Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık*, İst. 2006, s. 99 vd. Özellikle, dpn. 399; Öztan, Bilge, Prof. Dr., a.g.e., s. 79).

kalan tüzelkişi adına, yetkisiz (gasıp) şahısların kuracakları her türlü hukuki ve hukuki sonuç doğuran siyasi tasarrufları “yok” hükmündedir. Aynı durum, kongredeki seçimlerin seçim yargısı tarafından iptalinde de söz konusudur (SPK m. 21/10).

Kongre iptal davalarında ileri sürülen sebeplerin hukuki niteliklerine göre, siyaset kurumunun benimseyeceği rasyonel tavır, olağanüstü kongreye gitmektir. Sözgelimi hüküm kesinleştikten sonra, kesinleşmeye göre görevi sona eren organın kongreyi çağırması, yönetmesi ve sonlandırması mümkün değildir. Bu gibi durumlarda kayyım hukuku kaynaklı (alt-kademelerden itibaren başlatılmış kongre sürecini durdurma ve benzeri nitelikteki) ihtiyati tedbirler, kayyım atanıncaya kadar gündeme girebilir. Aynı şekilde görevi sona ermiş eylemsel/ğasıp yönetimin genel seçimlere yönelik tasarrufları ve adaylık hukuku (SPK m. 36-40) bakımından da seçim kurulları ekseninde geçersizlik yaptırımlarını davet edecek ciddi açmazları bulunmaktadır (298 S. K. m.130 ve diğerleri).

XI. SONUÇ

1. Siyasal parti kongresi, özellikle büyük kongre, parti tüzel kişiliğinin en yüksek organıdır. Parti iradesinin, ülke yönetiminde izlenecek siyasaların, iç-hukukun oluştuğu zemin, kongrelerdir. Kongrenin kalitesi ve hukuki denetimi, yeri geldiğinde iktidar yetkisini kullanacak siyasi kuruluşun kamuda görüntüsü yönünden de önemlidir.

2. Siyasal parti kongrelerinin yargısal denetimi, -nerede ise- yapılmamakta veya yapılamamaktadır. Bu denetimsizliğin nedeni, yürürlükteki hukuktan çok, hukuku uygulayan yargı erki'nin kurallarla paradoks oluşturan konumudur.

Seçim süreci dışında kalan kongre sakatlıklarında hem seçim yargısı, hem adli yargı “görevsizlik kararı” vermektedir. Bu durum, yargısal kilitlenmeye yol açmakta parti kongrelerindeki hukuk ve demokrasi yolsuzlukları, “kilitlenmenin inşa ettiği kara deliğe” akıp gitmektedir. Hesap vermeyen veya hesap verme fırsatı yargı tarafından önlenen/dokunulamaz siyaset kurumundan “iyi yönetim, hukukunun üstünlüğü ve demokrasi değerlerine bağlılık” gibi “pozitifler” beklenemez. Yargısal denetimden bağışık kongre, oligarşinin üremesine takviyeli bir zemin oluşturmaktadır.

3. Siyasi partinin seçimli kongresinde oluşan sakatlıklar konusunda görevli yargı sorununda incelemede ulaşılan sonuç şudur:

Gündemdeki sıraya göre kongre divanının işi ilgili seçim kuruluna devretmek suretiyle başlayan ve seçim tutanağının ilanı ile sona eren seçim sürecindeki her türlü seçim yolsuzluklarına ilişkin itirazlar, seçim kurulu hakimi tarafından karara bağlanır (SPK m. 21/10). Seçim süreci dışında kalan kongre hukukuna aykırılıklara ilişkin talepler, seçimle ilgili olsa dahi, Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından karara bağlanır (SPK m. 29/1). Seçim süreci dışında kalan kongre safhasında ilçe seçim kurulunun denetim, gözetim ve yönetim görevi olmadıktan başka, korporatif özgürlüğün en sert gerçekleştirmelere konu olduğu bu alan, tüzel kişiler hukukunun yönetiminde ve Adli Yargı'nın denetimindedir (SPK m. 29/1; Dern. K. m. 34; MK m. 56-100; AY m. 67, 68; İHAS m. 11).

Deneme bağlamında oluşturulabilecek ve elbette ki içtihat düzeyine ulaşmayan boyutta yüzlerce çözüm formülünden biri şu olabilir: *"İşin divan tarafından ilçe seçim kuruluna devri anına kadar gerçekleşen ve ayrıca seçimin devamı sırası dışında kalan hukuka aykırılık sebeplerine dayalı seçimli kongre iptali uyuşmazlıklarında görev, adli yargıdır."* Bu içerikte bir Yüksek Mahkeme kararı, uygulamadaki duraksamaları arındırma bakımından önemli bir pusula görevi görebilecektir.

Görev konusundaki duraksamaları yasa düzeyinde giderecek ve hukuk güvenliğini sağlayacak bir değişiklik önerisi (taslak model), bu incelememizin "IX". bölümünde ortaya konmuştur.

4. Siyasal parti kongrelerinin yargısal denetimine yönelik uyuşmazlıklarda, dernek ve benzeri tüzel kişiler hukukuna egemen kurallardan daha fazla ve daha önde olarak, Anayasamızın konuya ilişkin somut kuralları ve İHAS'ın 11 maddesi yoluyla oluşan Avrupa Mahkemesi (İHAM) içtihatları doğrudan gözetilir (AY m. 69/2, 68/1, 90/5). Bu yönüyle bir dernek kongresinin iptaline yol açmayacak sakatlık, siyasal parti kongresinin iptal edilmesi sonucunu doğurabilir. Çünkü siyasal parti, iktidar olmayı talep etme tekelini elinde bulunduran yegane kuruluştur. Türk hukuk uygulamasının bu normatif özelliğin ayırıcılığı olduğu söylenemez. Kongrede müzakere sürecinin eylemsel olarak tanınmaması, seçime hazırlık aşamasında divanın iç-hukuka aykırı olarak kimi adayları yarış dışında bırakması, kongre tutanağında sahtecilik, parti kongresinin iptalini sonuçlandıracak sebepler olarak sayılabilir.

5. Kongrenin iptali, o kongrede yapılan seçimin de kendiliğinden iptali sonucunu doğurur. Kongre, genel kurulda alınan bütün kararların varlık/sıhhat koşuludur. Kongre temeli ortadan kalkan karar (seçim de olsa), temelin çökmesi sebebi ile kendiliğinden çöker. Bu, normatif illilik prensibinin de kaçınılmaz sonucu olup bu konuda korporatif hukuk ve yargı uygulaması yönünden bir duraksama yoktur.

6. Yürürlükteki hukuka ilişmeden (bir değişikliğe gidilmeksizin) uygulamadaki sorunun yegane çözüm şekli, adli yargının yaklaşımını gözden geçirmesi ve Yüksek Yargıtay'ın bu konuda bir *"içtihat"* oluşturmasıdır. Sorun, tipik görüntüsü içinde *"içtihadın kurulması için gerekli hukuki alanın tüm özelliklerini bünyesinde taşımaktadır."* Yürürlükteki hukukumuz, hukuk bilimi ve içtihat hukuku kriterleri, böyle bir çözüme tamamen elverişlidir. Hakimin filozofik tanımlarından biri de şudur: *"Kötü kanundan doğru hukuku çıkaran adamdır."* Yargısal denetimin önünü açacak bir içtihat, esasen İHAS'ın 13. maddesinin *"etki başvuru hakkının"* da kaçınılmaz bir sonucudur (AY m. 90).

Siyasi partiler hukukunun, parti içi demokrasinin ve siyaset kurumunun köklü temellere kavuşmasında önemli bir dönüm noktası oluşturabilecek böyle bir içtihadı beklemek, bireysel ve toplumsal hakkımızdır. Yargı, örnekleri dönüşüm tarihinin anıtsal sayfelerinde bütün haşmetiyle yaşayan doğal misyonundan kaçamaz, kaçmamalıdır. Demokrasiyi ne devrimler, ne darbeler ve ne de seçkinler kurmuştur. Demokrasi, bu adla iktidar gücünü kullananların hukuksuzluklarına yargının dönüştürücü müdahalelerinin ürettiği tükenmeyen bir meyvesidir. Türk yargısı, kaçınmalarıyla partiler demokrasisini hukuksuzluk ve yolsuzluk açmazında çürütecek bir konumun içinde olamaz, olmamalıdır. Hukuku ve demokrasiyi kilitleyen uygulamanın adı, her ne ise odur. Ama asla *"içtihat"* değildir. Aradığımız, işte bu *"içtihat"*tır. Hukuk ve demokrasi fıskıran, ihlalleri kezzap etkisiyle yok eden *"kurucu içtihat!.."*

7. İncelememizde, kongre sakatlıklarını karara bağlayacak mahkemeler (görev) konusunda SPK m. 21 maddede girilecek değişiklik için bir model-taslak üretilmiştir. Siyasal Partiler Kanunu'nun 21. maddesi hükmünün hiçbir yönden savunulamayacak, hukuka aykırı unsurlarının başında, büyük kongreye yönelik itirazlara ilişkin ilçe seçim hakimi kararının kesin olması hükmüdür (SPK m. 21/10). Ülke yönetimine talip bir kuruluşun en yüksek organının yargısal denetiminin, o alanda var

olan Yüksek Yargı'ya götürülememesi, kabul edilebilir ve sürdürülebilir bir durum değildir. Siyasi Partiler Hukuku'nu, siyasi partinin denetimden kaçtığı görüntüsü veren inşa kusurlarında ve arızalı normlardan tasfiye etmek gerekir. Bu ise, kapsamlı bir siyaset ve hukuk reformuna bağlıdır.

8. Organsız kalan partiye kayyım atanması, korporatif hukukun bir gereğidir. Seçim veya kongre iptallerine ilişkin kesin yahut kesinleşmiş kararlar, ilgili olduğu organı hükümden düşürür. Pratikte kayyım atanmamış olması, hükümden düşen/yetkisiz organın işlem ve tasarruflarını meşrulaştıramaz. Bu gibi durumlarda, ciddi bir hukuki itiraz veya dava, partiyi öngörülemez sürprizlerle karşı karşıya bırakabilir. Özellikle seçim/adaylık hukuku bakımından ciddi sorunlarla karşılaşılabilir.